

ŽIVOT

MAGDALENE OD KNEZOV ZIROVA

PLEMENA BUDRIŠIĆA

TRETOGA REDA S. FRANCISKA

ZASTAVNICE REDOVNIC I MOSTIRA S. ANTONA

U RABU

PISAM

IVANA TOMKA MȘRNAVIĆA BOŠNJANINA

ARHIŽAKNA STOLNOGA ZAGREBSKOGA I ŠIBENSKOGA,

NAUČITELJA SV. BOGOSLOVJA, PROTONOTARIA APOŠTOLSKOGA.

Priredio ju za ovi pretisk i priložio joj nješto

ANTON BRČIĆ ZADRANIN.

U ZADRU 1863

Tiskom braće Battara.

Nješto

O Pjesmi, o Pjesniku i o Rabu.

I. Zdravo slavni Mickiewiczu! što rečè da nema umotvorine, koja će svaka nadživiti, do narodne pjesme. Neka svaka narodu propanu; dok ga živa bude, bit će uz njega lahkokrilna pjesma, koju je sam stvorio, da mu svete uspomene čuva, da ga tješi i bodri, da mu pri nevolji hrani zapretanu iskru ljubavi k svomu bitju, k svomu poštènju, k svomu usavršivànju, k svojoj slavi. Toga je upazit i u našem narodu, jer mu silu svega nestadè; čim pučke pjesme dično uzdržà. Nestalo mu je slave i bogatstva, a bogatsva stvarna i duhovna, te mu sada jedva spasavamo od puste propasti njeka književna uzordjela, kojim se je tiskopis mal da ne sasvim utro. Osamnaestog vieka, pa prvih trideset godinah ovoga stoljetja, bjè propastno doba po književnost našu. Što s nehajstva gradjanah za narodnu knjigu, a što s pogubna premaha tudjih življah, sve to više a koliko nikad dotad razširivših se, naša se vrla književna djela zabacivahu i razkidahu, a koji naški pisahu ili za kakvu potrebu, ili od ljubavi k svomu, nit se na ona djela osvrtahu da na njih jezika nauče; nego hiti, sastavljaj jezikom, kako ga bijahu naučili razgovorom i poněšto knjigami, a sve s kvarom talijanskog il njemačkog mišljenja načina. S toga pravog svojstva jezika u ondašnjih naših književnikah sve to više nestajaše.

Izpod razvalinah ote dobe izkopasmo i mi biserknjigu, izvrstnu pjesam, gdje Tomko Marnavić složi životopis božje ugodnice, naše Hrvatice, Magdalene Budrišićke iz Modruškoga kraja. Marnavić dadè ovu pjesam u Rimu utištit god. 1626 pri Jakovu Maskardu. Preutištena dosad ne bjè, a

rimskoga onoga tiskopisa nestadè možebit sa svim. Mi ga ne vidismo, te služismo se s rukopisnim prepisom, što ga ovdašnji svetjenik gosp. Ivan Tomljanović napravì prama drugomu prepisu, zgotovljenu polag tiskopisa rimskoga po kanoniku ove jednom stolne crkve Ivanu Krstitelju Ferrari-Latusu, koj umrì god. 1826. Bjè nam na ruci i prepis što ga iz Latuševoga prepisa snimì zadarski svetjenik gosp. Ivan Gurato, te se i s njim poslužismo, osobito s uzroka, što je Tomljanovićevu prepisu njekoliko listovah tekice iskrom progorilo. Gosp. major Sabljar, kad na ovu stran njekoliko godinah ovuda proputovà, prepisao je za sebe ovu pjesam iz Tomljanovićevog prepisa, dok ovaj bijaše još čitav. Gosp. Ivan Kukuljević kaže da medju rukopisnimi djeli svoje knjižnice ima i prepis ove pjesmi.

Rekao bi da je nesreća osobitim načinom pospješila, da utamani rimski tiskopis Marnavićeve pjesmi. S toga, navlastito ovog vieka književnici naši većim dielom neznadu ni za ovu pjesam, ni za Marnavićevu vrlinu u pjesničtvu i u stihotvorstvu. Koji Marnavića spominju, sjećaju se jednog samog njegovog hrvatskog djela, štono je: Iztumačenje obilnije nauka krstjanskoga. Jedini gosp. Ivan Kukuljević, neumorni iztraživatelj naših starinah, broji Marnavića medju najslavnijimi pjesnici svoga vremena. Pazte mu u predgovoru k djelu: Hrvatski Pjesnici XVI vieka. U Izviestju o svom putovanju kroz Dalmaciju u Napulj i u Rim kaže, da Marnavić napisà Mande Budrišićke život na hrvatskom jeziku; u Bibliografiji pa čisto zapisa hrvatsku pjesam Marnavićevu o Modruškoj kriepostnici, dodavši da se je to djelo po drugi put tiskalo u Rimu god. 1635, čim znamo da te godine dade Marnavić utištiti u Rimu prostopis o Budrišićkinom životu na talijanskom jeziku, a po ničem ne poznaje se da je one iste godine pretiskao svoju hrvatsku pjesam. Gosp. Frane Kurelac podadè prvi sadašnjemu svietu izgled pjesničke vrline Marnavićeve, čim priloži Budinićevomu Prevodu Psalmah Davidovih liepu Marnavićevu pjesmu o smrti Isukrstovoj u 203 stiha. Istoj knjizi pritisnu G. Kurelac opis Marnavićevoga života na talijanskom jeziku, kako

ga sastavi Gosp. Ljubić u Slovniku vrlih Dalmatinskih muževah; al niti G. Kurelac tute što primjetì o hrvatskom životu Budrišićke, niti mu je spomena u Ljubićevom životopisu. Zna samo G. Ljubić, kako još koj naš književnik, za Marnavićevo talijansko djelo o Budrišićkinom životu. O. Riceputi kaže da je Marnavić napisao ovaj životopis, al kako navadja latinskim jezikom naslov knjige, rekao bi da neznadijaše na kom ga je jeziku Marnavić sastavio. Ivan Paulović Lučić, koj g. 1789 dadè utiskat u Mletcih život svetog Save opata, što ga Marnavič složì, predloživši mu opis Marnavićevog života, napominje u tom opisu ovo djelo, al onako latinski ka Riceputi. Mihovil knez Vitturi, u opazkah k Sovićevu djelu, rečè samo, da je Marnavić složio ilirsku pjesam. Aćim Stulli u riečniku i D.r Božidar Petranović u poviesti knjižestva dalmatinskoga, utiskanoj u Zori g. 1845, neznaju nego za Iztumačenje nauka krstjanskoga. Sastavitelji ilirske čitanke za gornje gimnazije, rekao bi da ni malo ne poznavahu Marnavićeva hrvatska djela, jer njegovoga ne umjestiše u tu čitanku ništa. Ni nadbiskup Stratiko, po prilici, neznadiaše za hrvatske pjesme Marnavićeve, čim, kao što Ljubić pripovjeda, pokudì slog Marnavićevih djelah. Slog bo Marnavićeve pjesmi o životu rabske koludrice, a i same pjesmi o smrti Isukrstovoj, naučan će čovjek svakako pohvaliti, dočim talijanskomu životopisu Marnavićevu, što smo ga ozgor spomenuli slog je očito prem slab, te slobodno može onaj ukor zaslužiti.

Što ova pjesam ovo sad bieli sviet iznova ugledivа, zahvalit je najprije velerevnoj i velepobožnoj nastojnici mostira Budrišićkom utemeljena, poštovanoj Opatici Antoniji Damjanovićki i istoga mostira izpovjedniku poštovanomu Gospodinu Ivanu Tomljanoviću, kooperatoru ove župne crkve, koji oba prvi želju začeše da se pretiskom Marnavićevo djelo spasi, njegovomu sačinitelju na čast, kriepostnoj Budrišićki na dugotrajnu slavu, a koludricam onoga mostira, pače svih mostirah, što ih god ima u našem narodu, na spasonosnu pouku. A pošto nauk spominjamo, reć nam je da ga doista ima izobila u ovoj pjesmi koludricam svakoga reda, nauka

iz djelotvornoga života crpljena, nauka, što ih puti kako će se ugnut svakovrstnim napastim, kako će tvrdo uztrajat u izućoj samozataji, te ne bi premašile cilj njihovoga mučnoga življenja. Svaka jugoslavenska koludrica imala bi ovu pjesam proučiti, po izgledu koludricah Budrišićkina mostira, kojim je, po starom običaju, kao dužnost čitat i prečitat ju. Al i kojgod Jugoslavjanim ljubi svoga narječija i svoj narod, s veseljem će dočekat ovu pjesam, čim ju upazi nakitjenu čistotom i bogatstvom izvorna jezika i nježnimi uzdisaji rodoljubna srca. Žali i kori Marnavić u ovoj pjesmi zarad nesklada, što ga ima medju jugoslavjanskimi plemeni; spominja se rado narodnih slavah, a tuguje nad zatorom, što narod snadje s turskoga nesmilja. O hrvatskoj domovini njim opjevane Mande nema do liepih i pohvalnih besjedah, milih uzpomenah i čuvstvah.

S poviestničkog gledišta štogod zabaviše Marnavićevoj pjesmi, al ob ovom primjetit ćemo nješto, gdje nam bude zgodnije, da ne bismo odviše produljili ovo naše brčkanje. Ovdje ćemo samo reć, da povjestničaru mora zanimiviji bit talijanski opis Budrišićkina života, jer je veoma obširniji od hrvatskoga.

Jezik je Marnaviću poglavito štokavski i ikavski, al ima i čakavštinah dosti. Ovih je nać u riečih i oblicih, kao što su na primjer: *imiti*, *jàzik*, *manjši*, *vekši*, *dvignuti*, *tač*, *godišće*, *vazesti*, *priporučevati*, *zginuti*, *zgubiti*, *išćem*, *štati*, *človik*, *složil*, *našal*, *ja dim*. Jest onaj miješoviti jezik, koga biva po primorju. Sklonitbe samostavnikah i pridavnikah jesu u Marnavića kakve su u čakavacah, al ni u tom ne drži se uviek jednoga načina. Na primjer tužitelni padež višebroja u mužkih samostavnikah i pridavnikah okončaje mu se većinom kao imenitelni, al više putih daje mu njegov osobiti okončak na *e*, kakva ga ima svuda u štokavacah. U tih samostavnikah kusasti su mu uviek drugi i sedmi padež množine. Po koj put njegovim mužkim samostavnikom i pridavnikom sedmi padež jednine ima oni osobiti okončak na *i* kakva ga je malo gdje čut u čakavacah a nigdje u štokavacah; na pr. *na sviti*, *na nebi*, *na ovim svitu*. Rabljani n. p. će ovako reć, al kako pri kojem samostavniku. Za glagoljne oblike primjetit je samo da

Marnavić voli čakavsko pričestje prošloga vremena, kao na pr: *bil*, *daroval*, a da trajni mu se glagolji svršuju po čakavsku na *evati* kao: *priporučevati*, *sagriševati*.

Za pravopis Marnavićev reć ćemo, da ponajviše štedi besjedam korjene i da je složen prama talijanskomu. Svim pridavnikom a i samostavnikom III. sklonitbe u drugom padežu množine pritiskivaše Marnavić na drugom kraju slovce *h*; ka n. p. *množtvo stvarih, plod njegovih kriepostih.*

Staroslovenštinah nema do koje riedke; poglavitija je oblik: *nastojit*. Ima besjedah, kojih nije nać u nijednom riečniku, ka n. p. *ugižen*, *tulo jelje*, *raholit se*, *vrabko*, *opotar*, *ciriti se*. Suvez je jeziku narodan, rieči su mu na pravom mjestu, na talijanštine ili latinštine u riedko je namirit se: priznat je potom da što je g. Kurelac rekao u njegovoj razpravi, o drugom padežu množine, za Marnavićev prostopis, da je bogat i jedren, podpuno valja za jezik Marnavićevih pjesnih, a možebit pravednije nego za jezik njegovoga prostopisa. Jedino je zamjerit pjesničkomu jeziku u Marnavića, da ima izobilje glagoljnih samostavnikah, što se svršuju na *anje* i na *enje*, i da su mu pojedine besjede i cieli stavci zarad sroka premještjeni, gdje po naravi jezika ne bi smjeli stati kao:

Tim znam da je htenje tvoje služim da ti.
I kratko muža da sam vrime imila.

Više je manah nać u Marnavićevom prostopisu, premda manje, nego ih je u prostopisu i Budinićevom i mnogih ter mnogih drugih spisateljah. N. p. *držani smo mu nositi svaku čast*, *ovo isto imaš razumiti od svete čaše*, *i premda govori od prvoga*, izreke su Marnavićeve što zaudaraju talijanštinom. Ali kad ili samostavnik ili glagolj ište za sobom drugi padež, neće ga Marnavić nikad stvoriti riečcom *od*, koja mnogim starim spisateljem jezik nagrdjuje. Valja nam u obće pristat da je prostopisan jezik Marnavićev bogat i jedren, kao malo komu spisatelju prošastih viekovah. Toga jezika imamo primjer u posveti ove pjesmi, a drugi ovo donašamo, što ga prepisasmo iz djela: *Iztumačenje*

nauka krštjanskoga Marnavićem ponašena prama Bellarmiminievomu Katekizmu, a tiskana najprije u Rimu g. 1626, pa u Mletcih g. 1699, te opet u Rimu g. 1708 i 1805:

"Nebom i zemljom razumi se jošte sve ono što je na "nebu, i na zemlji, kako koj govori da čovik ima tilo i dušu, "razumi jošte da ima sve stvari, koe se nahode u tilu, ka-"kono pruzi, krv, kosti, žile; i sve stvari koe se nahode u "duši, kakono razum, hotinje, spomena, ćućenja iznutrnja, iz-"vanjska; tako da nebom razumi se zračišće gdi su ptice "i sve stvari višje, gdi su oblaci i zvizde, zato se govori: "ptice nebeske, oblaci nebeski, i napokon andjeli. Zemljom "se razumi sve ono što je obhitjeno zračišćem, kakono vode "morske, i rike, koe stoje u stranah nižnjih zemlje, i jošće "sva živina, stabalja, kamenja, kovja i svaka ina stvar koja "se nahodi na zemlji, ali u moru. Govori se dakle Bog stvo-"ritelj neba i zemlje, jere su ovo dva dila poglavita svita, "jedan gornji u komu stanuju andjeli, drugi dolnji u komu "stanuju ljudi, koja su dvoja stvorenja, plemenitija svih i-"nih, kojim služe sva ostala: kakono ona jesu držana slu-"žiti Bogu, koj je učini od ništare i postavi u toliko visoko "stanje.„

II. Sad nam je koju primaknuti o životu našega pjesnika, služeć se poglavito latinskom o tom radnjom svetjenika Ivana Paulovića Lućica Makaranina.

Dva biše Ivana Tomka Marnavića, a oba na glasu s učenosti i s crkvenih dostojanstvah, što ih naresiše: stariji bijaše dominikanac, a Farlatti za nj kaže, da god. 1388 od prilike, biskupovaše u Bosni; drugi, mladji od onoga za 243 godine, bjè takodjer biskup bosanski, a ovo je naš pjesnik. Albert Fortis u svom putopisu kaže da se ovaj Marnavić rodì g. 1579. Pleme mu je bilo starinsko i vlasteosko. Otac mu Marko preseli se iz bugarskoga grada Niša u Šibenik, gdje se on rodi. Još djetetom pokaživaše se umnim i bogoljubnim, te za rana dadoše ga na crkovni nauk; dok se još učaše, podjè u Rim, a tu, pod rukom Isusovacah, dočè se učiti što mu trebaše, da postane izvrstnim čovjekom. Ostavši u Rimu iza svršenih naukah, pazaše se s najučenijimi muževi;

stožernici Baronio, Petar Pazmani, štono bijaše nadbiskup ostrogonski, Francišak Barberini, Julij Sacchetti, knez Klecel, Scipion vojvoda Atrinski, opat Dragutin Burlemont mnogo držahu do njegove učenosti, s nje im vrlo omili, te imaše s njimi ruku. Cića njegove mudrosti naimenovaše ga naučnikom u bogoslovju, pa kanonikom šibeničkim a za tim nad- diakonom zagrebačke crkve. Rimska Razplodnica u velike cienjaše njegovu nepristranost i razsudnost, a tomu je dokaz, što, kad se je radilo g. 1615 da učine Bartula Kačića franciškanca biskupom makarskim, našemu Marnaviću naručiše da iztražuje i da izviesti, kakvo bijaše Kačićevo življenje i ponašanje. Oduživ se i u tom plemenito, kako će se sveta Razplodnica sve to više na njega pouzdati nakitiše ga dostojanstvom prabilježnika apoštolskoga, te mu naručiše posao da pregleda i sudi hrvatske knjige, što će se u Rimu tiskati. Odrediše ga pa da na ruku biva Ivanu Krst. Agaliću biskupu senjsko-modruškomu u nastojanju oko izdavanja staroslavenskoga misala i časoslova, kako ih bijaše izpravio franciškanac otac Rafajil Levaković. Koje biše u tom zasluge našega Marnavića razumit je bistrije po sliedećih riečih Manoja Sladovića, što smo ih prepisali iz njegove Poviesti biskupijah senjske i modruške: "Biskup Agalić sazove 1624 "sinod u Bribir, gdje mimo dušepašnih potreboćah, o preti- "skanju glagolskih liturgičkih knjigah, kojih veliki nedostatak "bijaše, dorazno radiaše. Istina naštampao je na Rieci Ivan VI "Gospodnetić mnogo glagolskih crkvenih knjigah, al ih "starina potroši; toga radi su u dogovoru bosanski biskup "Tomko Marnjavić i braj Ivan Agalić kod rimskog pape oba "to radili, da im se pretresanje, popravljenje i pretiskanje "svojih triebnih knjigah dozvoli, što je Urban VIII, veliki "ljubitelj slovenskog u pojadarju naroda, radostno dopustio. "Agalić naložì taj posao braj Franku Glaviniću samostana "trsatskog, koj na tu svrhu domaće eksemplare i dva Tru- "berova (glagoljski i cirilski) u Gradcu našasta upotrebì. "Urban VIII izdadè troškom i tiskom propagande misal i bre- "viar glagoljski, što je braj Rafael Levaković ne brez Gla- "vinića u Rimu priredio.„ S izvrstna posla što, u naručenom

mu književnom djelovanju, učinì naš Marnavić, slava to više mu rastì, te na toliki glas izidè da g. 1631 počastiše ga svimi povlasticami i probitci rimskoga gradjanstva; kralj ugarski imenovà ga biskupom bosanskim, a papa Urban VIII 10 studenoga pren spomenute godine za taka potvrdì ga. Kad pa sliedeće godine 1632, vrhovni nadsvećenik namislì preuredit samostane sv: Pavla Pustinjaka u Ugarskoj, štono tu jednom cvatiahu, sveta Razplodnica odpravì onamo na ti posao bosanskoga biskupa Tomka Marnavića, a on ga opremì silnom mudrostju i ljubavju, kako je razumit po ljetopisih onoga reda. U to doba stožernik Pacman dade svojimi novci napravit ilirsku crkvu sv. Jeronima u Rimu, koja se od starine hotjaše razpast. Vrativ se onda Marnavić iz Ugarske, posvetì on po naredbi pape Urbana VIII onu crkvu 8 Listopada 1634. Al izvrstan muž, koj zadostojà da ga se uviek spominju svi pošteni i naučni ljudi, jedva dočekà šestdesetu godinu svoga života, kad se sa ovim svietom raztadè. Nezna se čisto gdje umrì; Farlatti kaže da u Rimu. Mnoga djela napisà, većim dielom latinski, njeka hrvatski. Njeka smo mu djela dovle spomenuli, a ostala se ovako nazivlju. Plodovitost ilirske, kraljevske svetosti. — O starini i plemenstvu Marcieve vulgo Marnavićeve obitili. U Rimu tiskom vatikanskim 1632. — Sveta golubica štovnoga kapitula kanonikah sv. Petra ramaričkoga, branjena od himbe i prikazana kakva je bila u njezinom početku. — O ilirstvu i o ilirskih carevih. Rukopis. — O nakitih svetih crkavah i o darovih kojimi se crkve obdare protiva njihovim klevetnikom. U Rimu 1635. — Sv: Feliks biskup i mučenik istinito povratjen Spljetu štono je Dalmatinski grad a hrvatska primacialna metropolija — Život sv: Augustina Casottia, trogirskoga vlastelina, dominikanca, a biskupa prije zagrebačkoga pa lucerinskoga — Pohvalno slovo o Faustu Vrančiću Šibenčaninu, čanadskomu biskupu u Ugarskoj. — Život Petra Berislavića, vešprimskoga biskupa i bana slavonskoga, dalmatinskoga i hrvatskoga. U Mletcih 1620. — Vinograd gospodnji u Ilirskoj. — Spisi prvosvećenika Marcela, Kajeva nasljednika za Marcelinom. — Ilirski Razgovori. — O dalma-

tinskih stvarih. — Život sv: djevice Margarite, tiskan u Mletcih ilirskim jezikom. — O plemenstvu obitili Aurelio-Valerieve.

III. Što je Rab dičan, to ga i Mande Budrišićka i Marnavićeva o njoj pjesam diči. S toga, a jer rabska je zasluga, što se ta pjesam ovo pretiskiva, vriedno je da narodu ovom prigodom predočimo, što je ti Rab bio i što li je danas, te cienimo da će ovo narod liepim načinom doznati po opisu otoka i grada Raba, što ga ima u odličnom njemačkom djelu nazvanom: *Sredovječni umjetni spomenici, što ih je u Rabu, u Zadru, u Trogiru, u Spljetu i u Dubrovniku. Narisao graditelj W. Zimmermann. Opisao Prof: Rudolf Eitelberger plem: Edelberg. Su 20 dasakah i 116 drvoriezah. Tiskano u Beču u c. k. dvorskoj i državnoj tiskarni* 1861. To pohrvativši, bit ćemo još ugodili Rabljanom, koji, budué njemački ne umiju, pokazaše želju da bi im se ponašilo što je u Eitelbergerovom djelu o njihovom gradu i otoku. Evo dakle ti prevod koj biva i tim važan, što ovoliki opis znamenitostih grada Raba neznamo da je iko sastavio do gosp. Eitelbergera, a i tim još, što Eitelbergerovo djelo, kako ga izpod tiska ne izadjè mnogo primjerakah, malo se je u našem narodu razasulo.

Rab je najsjeverniji otok sadašnje dalmatinske kraljevine. Smatrašli ga s državno-upravljateljskog gledišta, otvara ti osobiti preturijski kotar; paziš li njegov zemljopisni položaj, nalaziš ga u onom skupu otokah, što se ukazuju medju istrijanskim i medju hrvatsko-dalmatinskim kopnom. Žapalj ga luči od otoka Paga, a poširje more dieli ga od otoka Krka; s otokom Cresom razstavlja ga Kvarnerić a s kopnom velebitski prodor. Rab i onog skupa otoci jednim su podnebnim promjenam podložni, kao što veliki poviestni dogadjaji jednako ih treviše. Ima ga za 51 četverokutnu milju.

Stari pisaoci znadiahu za ovaj otok. Bijaše, po njihovom kaživanju, u Liburniji, koja se pružaše od Arše do Krke. Plinij [1]) kaže da je otok Arba medju liburnijskimi otoci,

---

[1]) H. N. III. 21. 25.

štono su u flanatičkom zatonu (sinus flanaticus), a Kostantin Bagrorodan [1]) povieda da stoji medju onimi, što su blizu Dalmacije. Na Peutingerovoj daski ukazuje se otok Arva s juga od Jadere, uz primorje.

I dana današnjega nać je tragovah, da je na njem bilo Rimljanah; to je ono šest nadpisah, što ih Farlatti spominje u Illiricum Sacrum. Al valja primietit da tri onih nadpisah jur su pod zemljom, a da ostali su sa svim zapuštjeni. Pokle se rimsko carstvo razpolovì, spadė Rab na iztočnu polu, te iz iztočne prestolnice dohodjahu mu crkvene i državne uredbe. Odkle je krstjanstvo na njem, imaše otok svoju osobitu biskupiju, koja pružaše svoju oblast do na kus otoka Paga. Ovoga stoljetja oduzeše mu biskupiju i podložiše ga u duhovnih stvarih biskupiji krčkoj a u svietovnih zadarskim vlastim.

Poviest rabske crkve zasiže do u deseto stoljetje; al nezna se za čisto za imena prvih biskupah. Zadarska njeka listina godine 986 spominje biskupa Petra, a to je od prilike ono doba, kad, po mletačkih povjestničarih, dužd Petar Orseol II podvržė otoke Krk i Rab mletačkoj zapovjedi. Do tada još Carigrad pružaše njeko slabo gospodstvo do nad Rab i do nad obližnje dalmatinske otoke, čim kopno (Chorvatia, Croatia) slušaše zapovjed hrvatskih Slavjanah [2]). Drugi biskup bio je Madius ili Majus. U listinah nać je ovo ime više putih. Po malo prije spomenutoj listini bio je njeki Madius prior (starešina), te drugi njeki Madius bio je svetjenik i benediktinski kaludjer u samostanu na Monte Cassino; a prior zadarskoga samostana Sv: Krševana učinì onoga kaludjera svoga samostana opatom. Sad Farlatti cieni da ti prior Madius jest onaj Majus biskup rabski, koj g. 1018, pokle već kralj Krešimir III bijaše posvojio dalmatinske otoke, sa zakletvom podložì se Ottu zapovjedniku mletačke morovojnice, štono bijaše sin dužda Petra Orseola. Od ove dobe nezna se za rabske biskupe za jedno petdeset godinah. Za

---

[1]) De Themat. II. 29.

[2]) Pazi u "Šafarikovih Slovanskih Starožitnostih„ u njemačkom prevodu tiskanom u Lipski g. 1844, na st. 280, 302.

toga vremena dalmatinski otoci zapadoše opet pod gospodstvo carigradsko; al čini se da je to bilo njeko gospodstvo po sjajnu a ne po pravoj zapoviedi. Na izmaku bo XI. stoljetja nalazimo Rab pod vladom mogućega kralja hrvatskoga Petra Krešimira IV.

G. 1062 spomen je biskupa Draga u zakladnici samostana sv: Petra u Drazi, štono bijaše najstariji benediktinski mostir na otoku Rabu. I u ovoj izpravi namjeravamo se na priora, komu je ime Majus; samu tu izpravu podpisaše Majus prior, a opet njeki Majus bez ikakva prezimena ili naslova i njeki Majus Gattus. Istomu stoljetju cienim da pristoji pokvaren nadpis što je na stepenu pred vratima samostana benediktinskih koludricah, u kom dohranilo se je ime njekoga popa Madiusa.

U isto doba kralj Krešimir utvrdì medje područnosti biskupa rabskoga i biskupa ninskoga. Poveljom, što ovaj kralj "*Dalmatinorum et Croatorum*„ poslà u Rab iz primorskoga Biograda god: 1071, stavì on pod oblast biskupa rabskoga ne samo otok Pag, koj pod tom oblastju ostadè za podugo vrieme, nego i njeka druga mjesta na suhu. Naredjuje otom poveljom "ut dicta ecclesia habeat suas parochias, scilicet Suppam, quae fuit sub alpibus a castro latine Merula vocitata, sclavonice Steniçe usque ad fluvium Coprive et ecclesiam S. Georgii in Vawna. Kissam suis cum pertinentiis, tantum retinentes de jure suo paucas villas pagi Peçomi, murowlani Wlaçini, quas et si pro male habet, novo dedimus episcopo Nonensi. Juppam Licche, Juppam Buçani et Boçachi„. Značajno je po ono doba da u ondašnjih izpravah mnogo ima čisto slavjanskih imenah, kao n. p. Dobrogost, Duinus, Valastelin, Stanimir, Perlug, Subdimio, Culiamir, Stojan, Gostime i. t. d.

Za vladanja biskupah, što su se iza Draga izmienili a biše: Petar II, Vital, Dabrana, Vital II, Petar III, Lupus (zvahu ga i Pavlom) dogodiše se bojevi s Kolomanom ugarskim kraljem, koj im učinì kraj čim mu se podložiše Hrvatska, jedan diel Dalmacije i dalmatinski otoci. To su oni bojevi, što ih spominje priča o sv: Krstoforu, za koju ćemo

do mala govoriti. G. 1111 dodjè kralj Koloman u Dalmaciju i pribivà njekomu sastanku biskupah i visokih dostojanstvenikah kraljevine, gdje potvrdì povlastice biskupije rabske, kakve ih bijaše joj udielio Krešimir na četrdeset godinah prije, i podadè duhovništvu onakva prava, kakva ih duhovnici uživahu u Ugarskoj.

Zapovjed ugarska na dalmatinskih otocih nije čudo dužjala. Jedno Mljetčanom bilo je puno stalo do gospodstva nad istrianskim primorjem i nad dalmatinskimi otoci, a drugo snaga hrvatskih i ugarskih kraljevah na moru i na otocih bijaše prem slaba, te ne mogahu na dugo odapriet se Mljetčanom. Kad g. 1114 umrì Koloman, učini se upravo hora da Mletčani opet posvoje otoke, štono za primorsku trgovinu bijahu toli zgodni. Pomorski bo put iz Mletakah k iztoku ne idje duž zapadnoga primorja talijanskoga, dal bježi uza iztočno primorje dalmatinsko. Uz ono talijansko primorje ima prem malo lukah, čim ih je po dalmatinskom izvrstnih sila. Jur g. 1115 dužd Faliero presvojì Rab i potvrdi sve povlastice, koje carigradski i ugarski kraljevi biše podielili rabskoj crkvi. Od ove dobe bijaše uviek Rab pod mletačkom vladom, izuzamši nješto malo vremena kad podpadè pod ugarskoga kralja Ljudevita velikoga, pa pod vladu njekoga napuljskoga kneza.

Dvanaestog vieka i u crkovnoj oblasti nastadè promjena, koja bude po Rab odlučna liepo do naših godinah. Biskupija rabska bjè dotle podložna spljetskomu nadbiskupu. G. 1145 papa Eugenij III oprostì zadarsku crkvu od starešinstva spljetskoga, učinì ju metropolitskom, te joj podredì biskupa rabskoga, krčkoga i osorskoga.

Od dvanaestog do petnaestog stoljetja bude mnogo biskupah rabskih, koji potekoše od benediktinskoga reda. Mnogi opet bijahu rodom Rabljani, kao n. p. de Gospodnetić, de Hermolais. Pribivalo ih je mnogim crkovnim saborom sveobćim i pokrajinskim, kao florentinskomu g. 1439, zadarskomu g. 1334 i. t. d. kašnje pa i tridentiskomu.

Zadružni život u gradu Rabu dopadè pretežki udarac g. 1456, kad uplače se u nj velika kuga. Sve je bježalo,

al biskup Ivan Scaffa i pet kanonikah ostadoše na svojih mjestih; grad opustì. Malo godinah za tim, a upravo g. 1466 naselì se u Rabu njekoliko bjegunacah Bošnjakah, što ih biše Turci potjerali iz njihove domovine, a Rabljani gostoljubno dočekali; al grad ne možè se više nikad oporaviti od one liute rane. Još dana današnjega očevidni su u njem tragovi opustošenju, kakva ga malo gdje kuga prouzročì. Oni kraj, gdje je župna, jednom stolna, crkva, vas je sada pust. Po tjesnih ulicah, kud se idje k onoj crkvi, korak neugodno odjekiva na pustih zidinah. S crkvene poljane pazeć na luku, može se čovjek nagledati mirinah, zapuštenih kućah i propalich crkavah. Ove su crkve malašne, apsis im je sagradjen na okrug i kako će nosit ravan strop. Što je u gradu pribivanih kućah, takovo im je lice, da po njem sudeć, moralo je bit u mjestu imućnosti. Malo da ne na svih tih kućah upazit je mramornih grbovah. Na mnogih prozornih i vratnih prazih, kao na drugih sličnih arhitektoničkih tvorovih ima krasnih nakitah. Umjetnost, koju u Rabu gojahu, baš za dobe njezinog najbujnijeg cvjetanja, držaše se s mlętačkom, a opet obim bijaše hrana od pomorskoga trgovanja onoga vremena. U Rabu bo popostahu svi pomorci, koji idjahu iz Mljetakah put Grčke, put svete zemlje, a u obće put iztoka. Mi imamo o tom veoma važnu svjedočbu u Breidenbachovom djelu "*Iter hierosolimitanum*" u kom poznati njemački putnik imenuje sva pristaništa, gdje se je ustavljao, na svojem pobožnom putovanju iz Mletakah k iztoku. [1]) Pošto pa znamo da nema ljudih do pomoracah,

---

[1]) Ta su pristaništa u Dalmaciji sliedeća:

"Iste sunt Insulae a Venetiis usque Rhodum."

Priona quae et villa distans a Venetiis C milliaribus ytalicis sita in Histria. — *Ossera* et *Ressera* XL. — *Arbia* XV. — *Vega* XXX. — *Nossera* V. — *Nyo* XV. — *Sassigo* distans ab insula XXX. miliaribus in Dalmacia. — *Prenna* proxime posita II. — *Arpetina* X. — *Selva* II. — *Nybo* XV. — *Paygov*. — *Ponto duro* XV. — *Stantpontello* I. — *Santa Maria de mela* I. *Insula gradis de Zara* X. — *Insula Fruso* XV. — *Insula longa* distans ab insula I. miliaribus in Dalmacia. — *Zara vetus* proxime posita V. — *Ad sanctum Clementem* VII. — *Verga* V. — *Morthera* cum multis aliis adjacentibus quae hic non nominatur XII. — *Inontare* XV. — *Sibenigum* XII. — *Calciolo* V. — *Ad sanctum archangelum* IV. — *Zepulo* dimidium. — *Solta* II. — *Bratsa* XII. — *Lisina* XVIII. — *Lissa* distans ab insula XI. milia-

što se tvrdo drže navadah, smiemo stavit, da koja broji Breidenbach, pristaništa uz dalmatinsko primorje, bit će bila i četrnaestoga i petnaestoga stoljetja, a i na početku šestnaestoga.

Još gore nego od kuge propade Rab, pokle pomorski put drugamo okrenù; te mučno će za rukom poći ovo mjesto pridignuti do na prvašnju njegovu znamenitost. Zemlja je na otoku, istinabog, plodovita, kako malo drugdje u Dalmaciji, a što od nje, što od solinah [2]) mogla bi poteć Rabljanom veća korist, nego je sad od njih imaju, a tim bi se obćena imućnost porazmakla. Ali za plećima im čuči strašni dušmanin njihovog zemljodjelstva, a to im je bura. Mučno je čovjeku umisliti silu, s kojom se ovaj vjetar sune s hrvatskih planinah na more i na otoke. Svako brodarenje onda prestane, a bura će mora tako prerovati da se zrak napuni slanom tvarju, koja se pa s vjetrom na zemlju hiti. Dogodili se ovo travnja iliti svibnja mjeseca, kad je sve u cvatu, nestadè Rabu sve ljetine.

Ima sada u gradu Rabu do 240 kućah, a do 1000 po prilici stanovnikah. S mora liepo ga je pogledati. Stoji na dugom uvoru, opasuju ga visoki zidovi, a ove nadmašuju crkve i zvonici. Ima rek bì naslikano lice. Al kad si mu unutra, nestalo mu je svake dragosti, propast i pustoš obhrvaju te, kako ti se neće moć srce ničemu veseliti. Ima ipak njekih zanimivih kućah. Narisali smo uza veliki zvonik Gospodnetićevu kuću, koja je ciko Divone. Prozori na ovoj kući imaju zaoštiljeni obluk po mletačkom slogu, a bit će ih načinili petnaestog vieka; samu kuću bit će sagradili prije toga na 200 godinah. Sva je ova kuća gradjena sječenim

---

ribus in Dalmacia. *Corzula* proxime posita XVIII. — *Lecatza* XII. — *Lagusta* VII. — *Augustin* XX. — *Melida* XXX. — *Ragus*. I. - *Croma* VII. -- *Ragusa vetus* XXIII. - *Budua* XXIV. — Insula *Antiphare* XVIII.

[2]) Soline su vlastitost dvijuh šibeničkih obitelih. Prilično su redjene a daju soli na godinu od 5 do 11 tisućah štarih. Njekoliko težakah dvijuh selah nadje na njih kakav dobitak. Po tom, rabskomu puku nije se nadat od solinah mastnoj koristi. Znamenitije od solinah po napredak pučkoga blagostanja kaže se more; a mogle bi bit i žive vode, kojih je sila na otoku, a sada ne služe, nego za pitje i za pranje, izuzamši jednu samu, koja vodenicu obratja.
Op. Prev.

kamenjem; vjenčasta okružica dieli s vana pod od poda, a malo ima prozorah. Ovake kuće nisu u Rabu riedke. Medju zgradami, što ih podigoše petnaestog vieka, najzanimivija je kuća Gospodnetićeva, u kojoj rodì se slavni prirodoslovac i crkveni spisatelj Marko Gospodnetić iliti de Dominis nadbiskup spljetski.

Crkva jednom stolna i nje zvonik. Prvi umjetni spomenik u gradu Rabu bila bi župna, jednom stolna crkva, da nije s potonjih popravakah izgubila svoj prvobitni značaj. Što je razpoznati po sadašnjih njezinih načinih, bila je jur s prvine sagradjena poput bazilike, te unutra razdieljena duljinom ná tri razdiela. Srednji razdiel, kao u svakoj staroj bazilici, bijaše dvojinom širji nego svak pobočan. Ono deset stupovah, pet na svakoj strani, što dieli srednji razdiel od pobočnih razdielah, čini se hoće bit koji su s prvine bili. Glavice su im izkitjene listjem, kao·što su sve na stupih rabskih crkavah, a ovo je, valja, nasljedovanje starinskih načinah. Apsis crkve unutra je okrugao, a s vana kaže se osmerokutan.

Milovnika sredovječne umjetnosti zanimat će tri stvari u ovoj crvki: ciborni žrtvenik, pjevnica i njeke moćnice. Ciborni žrtvenik ovo mi smo narisali na I dasci. Zaokupilo ovaj žrtvenik šest stupovah, koji nad njim drže šesterokutni kameni krov, komu na šljemenu uzvija se mramoran cviet. Stupovi i krov ne izdjelala jedna ruka, niti od jedne dobe potiču. Nisam mogao po ničem za stalno doznati, kojeg upravo vremena jedna je radnja a kojeg druga, al neima dvojbe, da stupovi, iliti upravo njihove glavice i podstupine izdjelane su prema slogu mljetačkoga kiparstva, kakav bijaše na izmaku četrnaestoga i na domaku petnaestoga stoljetja, čim nakiti što su na licih med svodovi i med krovom potiču od rimske umjetnosti prve dobe. Ovo su one izkrižane vrpčaste urehe, one ptice, oni pauni, janjci, križevi i vienci, kakvih sam našao na svih djelih prvodobne rimske umjetnosti u Cividalu, u Ogleju, u Muranu, u Mletcih, u svoj Istriji i u svih mjestih, uz jadransko more, gdje se je umjetnost gojila. Ovakim spomenikom nije moć naznačiti pravo

vrieme kad postadoše, man da se ne bismo namjerili na nadpise ili na koje poviestne listine. Svakako zanimiva je stvar što u Rabu ima spomenikah, s kojih je poznati da i tu, kao u svih mjestih uz jadransko more, išla je umjetnost jednim te istim pravcem.

Uz ovaj ciborni žrtvenik veoma je znamenita pjevnica, i s toga što je na njoj zabilježena godina 1445, koje je izdjelana bila. Ovo je bez dvojbe mljetačka radnja, a podudara se i u najsitnijih čestih sa slogom pjevnice, što je u mletačkoj crkvi *ai Frari*. Svakoj ovovrstnoj mletačkoj radnji ukupni je učinak na motritelja. Snažno su nacrtane, a s njekom kriepkoćom izdjelane; al svimi ovimi mljetačkimi djeli više vlada njeka umietna rutina, nego li nježno umjetničko osjećanje; s toga manje vriede nego li istodobna florentinska djela i njemački drvoriezi ulmske ruke.

U blagajnici stolne crkve, gdje čuvaju svete moći, dvi su stvari veoma zanimive. Ovo su moćnica svetoga Krstofora i ocaklina na starom, sada razkomadanom kovčežiću svetih moćih. Mi ćemo najprije ovi kovčežić opisati. Kažu se na njem svi apoštoli izvan Pavla. Na glavnom licu je sv. Petar, bradat, u rukuh mu je sam jedan ključ. Uz njega stoje dva čeljadeta; jedno je gologlavo i golobrado, a sklopljenima rukama pokazuje da moli; drugo, komu nije vidit nego samu glavu, rekao bi da je žensko, a glava mu je pod njekakvom kapom. Petar je odvratio lice od onih kipovah, a opet čini se da je k njim okrenuo ruku. Kod Petra je pismo, čistimi slovi napisano, al ja ih nemogu razumiti. Pis je kakav biaše trinaestoga vieka. U napisu je rieč evandjelska: *non dico tantum septem, sed septuagies septem.* Medju sv. Petrom i medju onimi kipovi zapisano je ime *Petrus*. Nada sv. Petrom vidit je sv. Jovana, a pod njim sv. Marka. Oba su ova bradata, sjede za pisaćom stalnicom, te pisaljkom pišu: napis uz jednoga je *Johannes*, a uz drugoga *Marcus*. Na drugom licu pisani su sveti Mate, Jakov i Andrija. Svaki od ovik trijuh kipovah, kao i svaki od onih pet drugih, drži na jednoj ruci crkvenu zgradu, a Mate drži još ljevicom mač. Ovoga naslikaše golobradim a Jakov kaže se bradat.

Jakov pa drži desnicom nješto, što je nalik na veslo, a ovo s toga po prilici, što sv. Jakova mrtvo tielo staviše u brod, te odtisnuše od kraja brod bez ikoga živa na njem, a more ga ponese na španjski kraj. Sv. Andrija ima i ovdje križ, kako ga ima gdjegod ga pišu. Na trećem licu naslikani su sv. Bartolomej i sv. Tome. U prvoga je nož, što je znamen njegova mučeničtva, drugi je golobrad a drži mač. Na četvrtom licu jesu sv. Šimeun, sv. Filip i sv. Tadija. Šimeun je bradat, drži ljevicom dva kopja; Filip je takodjer bradat a drži desnicom pero [1]); Tadija je golobrad, s mačem u desnoj ruci. U napisih, što su uz te slike, primjetit je njekih drevnopisnih osobitostih. Ti napisi, osim onih, što smo već spomenuli, ovaki su: °BARTHOLOMEVS, °THOMAS, °SVMON°, °PHILIPPVS°, °THADHVS, °MATHEVS°, °JACOBUS°, ANDREAS°. Slovo M pisano jo koj put kao H, a koj put i drugče. Slovo E takodjer nije uviek jednako pisano. Medju Apoštoli stoje stupovi: masti su modra, zelena, žuta i crljena.

Kovčeg sv. Krstofora. U Rabu štuju sv. Krstofora, kao gospodara nad gradom i nad biv om vladičijom. Al uzrok tomu štovanju nije tu, koj je drugdje. Ovi svetac ne kaže se vjeri Rabljanah, kao krstonosac, kao zavjetnik nad brodovi, kao zaštitnik od nagle smrti, kao pomoćnik pri nevoljah; nego je on njima junak i gorostas. Njeka kaživanja o svetčevoj glavi, koju čuvaju medju moćimi crkve matice, slažu se s tom pučkom vjerom u njegovu junačku snagu i u njegovo čarobno djelovanje, kad se ukaže. Najstarija priča povieda stvari jedanaestog vieka, a spisana je bila stoprv petnaestog vieka, upravo god. 1482, kad je njeki pop Thoma de Stantiis napisao povjest o trih dobitih "Martyris laureati Christophori," niti što primaknuv, niti što izpustiv, nego vjerno prama tih dogodjajah opisu što ga sastavì vladika Juraj g. 1308.

Glava sv. Krstofora pokazala se je slavodobitkinjom najprije za vladikovanja Dobrane iliti Domane, što je tra-

---

[1]) i križ. Op. Prev.

jalo od g. 1080 do g. 1086. Rab bijaše onda u velikoj stisci. Neprijatelji (biskup Juraj imenuje ih u svojoj pripoviesti Ugri, a Farlati trudi se velikom učenosti dokazati da su morali biti il Normani, il Hrvati) [1]) golemom četom obsjedoše Rab u pramaljetju od 14 travnja do 6 svibnja, te mučahu ga svakojakimi hitali. Pri takovoj nevolji Rabljani, po svjetu vladike Dobrane, utekoše se k sv. Krstoforu, te uz molitve i spjeve nosiše svetčevu glavu od stolne crkve do onog turnja, na koj neprijatelji najviše hitali udarahu. Kako to učiniše, pazte čudo! uzletì debela stiena, a ono su ju obsjednici takovom silom u vis tresnuli da se najposlie oku otè, te padè, ne na turanj, nego medju same neprijatelje usred doline, gdje bijahu utaboreni. Uz to, doklegod svetčeva glava ostadè na turnju, striele i ostala hitala naopako služahu obsjednikom, jer padahu na nje same. Spoznadè onda vodja onih neprijateljskih četah da je sam Bog kroz sv. Krstofora svoju moć na nje okrenuo, te padši ničice on i sva vojska klanjaše se svetomu mučeniku a zatim odmah provratiše se u svoje krajeve. Rabljani pa, po naredbi ozgorimenovanog vladike, slavili su sve od onog doba a i sada slave 9 Svibnja — dan sv. Krstofora je u drugih katoličkih krajevih 25 Srpnja [2]) — kao dan pobjede, koju održaše po svetčevoj milosti.

Po drugi put izkusiše moć sv. Krstofora neprijatelji Raba g. 1097, kadno ugarski kralj Koloman odpravì trinaest brodovah, pod zapovjedi bana Ugre, da pokori otok. Neprijatelji opustošiše sela i polje, te u strah utjeraše i malo i veliko. Rabljani ne imadiahu, da se suprotive dušmanom, nego tri sama broda; al se oni uzdahu u pomoć svetoga im vladike Jurja. Sad, po pisanju toga vladike, a to pišuć

---

[1]) Jur su ovoga vieka poviestničari u tom složni da stoprv za kralja Kolomana, a upravo g. 1097, dodjoše prvi put Ugri u Dalmaciju. A opet je i ovo već nedvojbeno da od g. 1075 do 1087 vladaše u Hrvatskoj miroljubivi kralj Dimitar Zvonimir, koj pružaše svoju oblast na Dalmaciju ne izuzam njezine otoke, a da za njegova kraljevanja Normani napadahu u često dalmatinske primorske gradove. Op. Prev.

[2]) Rabljani 9 Svibnja slave tu pobjedu, a 25 Srpnja štuju blagdan sv. Krstofora.

bit će mu u pameti bili bojevi starih Grkah s Persi, mnogobrojna hitala, što neprijateljski brodovi bacahu na grad, zastriet će nebo, te će sunce pomračit. U to Rabljani neće cigle striele odapeti, nego hite se u more, napadnu neprijateljske brodove, na njeke se popnu i usile ih da se predadu. Odlučan je ono bio trenutak; al po Rabljane u dobar čas pošalje Bog buru (pripoviest zove ti vjetar "*ventus validus*") koja razprši ostale brodove. Rabljani povratiše se u grad slavodobitnici, a na čast sv. Krstoforu obećaše darovat stolnoj crkvi diel onogodišnje ljetine. Sv. Krstofor ukazà im se haran; jer budući g. 1105 po zapovjedi kralja Kolomana napadnuo im grad njeki ugarski velikaš, imenom Sergii, zajedno s Krčani, s Osorani, s Cresani i s Pažani, Rabljani s pomoću dvajuh mletačkih brodovah, izgoriše ugarske brodove, što bijahu u supetarskoj luci na kraju i zarobiše mnogo neprijateljah. Kad ovo dočuše na obližnjih otocih, hotiahu se pomamiti, te brže bolje šalji ljude koji će osloboditi njihove zarobljene zemljake. Rabljani na ovo oslobodjenje pristadoše, al pod uvjetom da, koji se hotiahu osloboditi, nose na ledjih po tri puta okolo stolne crkve njeko drvo na to navlaš izdjelano. Ovo se zbude. Zarobljenici ovako ka priznaše, da ih je sv. Krstofor pobjedio i pod jaram skučio, te Rabljani objesiše u crkvi ono drvo ka znamen pobjede; a četrnaestog vieka za vladikovanja vladike Jurja bilo ga je još u crkvi viditi. [1]) — Ali svetčeva zaštita od mogućega Kolomana malo trajà; jer već g. 1106 morali su se Rabljani podložiti njegovoj zapovjedi.

Slikah sv. Krstofora u često je u Rabu viditi, a stara pisma spominju ih mnogo putih. Čudo zanimiviji spomenik ovomu Svetcu, što ga Rab i dan današnji čuva, jest kovčeg sv. Krstofora u bivšoj stolnoj crkvi. U njem je glava svetčeva, a hrane ga u velikom žrtveniku, upravo pod žrtve-

---

[1]) Evo što o tom dogodjaju piše Tkalčić u svojoj Hrvatskoj Povjestnici: U isto doba kad Hrvati ponudiše svoju krunu ugarskomu kralju Kolomanu, prizna ga i grad Senj dragovoljno za kralja, da za njega bjahu Senjani toliko zauzeti, da su pod županom Sergiom, sa stanovnici otokah Krka, Osora i Cresa, vojevali proti Rabljanom, koji ga nehtjedoše za takova primiti.

ničkom trpezom. Puk i svetjenstvo u velike štuju ove moći. — Taj kovčeg ima skupa s pokrovom 11 palacah u višinu, a 9 u širinu i dubljinu; sve je pa na njem propupah, na pokrovu t. j. i na licih. Ovi su propupi sama čakanovina na pozlatjenih srebrnih pločevinah; takova umjetnost cvatjaše kroz vas srednji viek, ne samo u Mletcih, nego u mnogih miestih jadranskoga primorja. Nema bo u Dalmaciji povelike crkve, gdje nebi bilo nać po koj spomenik narešen onakovimi propupi, premda su onudašnje crkve dosti putih poplienjene bilo. Do mljetačkih rukotvorah ove vrsti umjetnici mnogo ne drže; a i nije se tomu čudit, jer četrnaestog i petnaestog vieka bila je u Mletcih plastika još surova i nespretna, te ne bijaše u tom gradu umjetnika vele nadarena, koj bi se njom bavio. Propupi što su na kovčegu sv. Krstofora nemaju nikakova mljetačkoga značaja, a opet izradilo ih prije neg će se ukazati mletački tip s njegovimi značajnimi oblici. Ja mnijem da ovaj rukotvor gradiše po prilici dvanaestog stoljetja a nikako poslie trinaestog; umietnici pa sudili bi da mu bjè postanak, gdje je bilo najviše ugledat starodavnih stvarih. Poznat je bo očito da je tu bilo upliva starodavne umjetnosti, po načinu s kojim je na pokrovu naslikan sv. Krstofor i po njegovoj tu nošnji; po liku što ga, poput starinskog junaka, ima strielac, koj je tu propupljen na jednom licu; po ratnicih što su pri glavosjeku; po nakitih što su na podstavku; te i po tom što je nad priestoljem zastor posve prosto prebačen. Uza ti upliv starodavnosti, javlja se očevidno i vizantinski slog u Hristosa na prestolju s grčkim monogramom uza sebe, u Marije, što upravo stoji, a uza nju je takodjer monogram grčki, a napokon u nošnje trijuh svetacah. Žalit je što nit u ovih slikah, niti u slikah trijuh sveticah, nema nikakva značajna biljega, te nije moć pogodit im imenah, a po tom ni dovit se mjestu gdje gradiše ovaj kovčeg.

Zanimivi su načini kako je naslikan sv. Krstofor a zanimiva su i dva prizora o njegovom mučeničtvu; al zanimiviji je na ovoj moćnici dramatički živalj, što vlada o-

nima prizorima, a i tim više što će se čovjek posve riedko namjerit na rukotvore ove dobe, u kojih ti živalj bio bi ovako umjetno i pomnjivo izveden. S toga mi nismo izabrali za naše drvorieze ona tri svetca, što stoje naprama onoj pokrovnoj plohi, na kojoj je sv. Krstofor, nego smo najvolili jedan značajni prizor o mučeničtvu.

Evo koja su prikazanja na kovčegu, a upravo na pokrovu:

1. Isukrst na prestolju, blagoslivlja desnicom a ljevom drži knjigu. Uzanj su monogrami IC i XC. Do Isukrsta, prama nuglom, s desne ruke je lav, a s ljeve je orao što drži knjigu.

2. Ivan Krstitelj a uzanj orao i monogram IOЬS

3. Sv. Krstofor golobrad, nosi stieg kao barjaktar, na njem je kraljevski plašt a uzanj napis S XPO FOR VS.

Poklanjaju mu se dva malešna kipa, žensko i mužko, a ovo su po prilici koji su što darovali.

4. Božja Mati, na noge, s napisom MP ΘV. Uz nju stoji andjeo, što drži knjigu.

Na četirih licih vidit je sliedeća prikazanja:

1. Kralj siedi na prestolju, što je nakitjeno uresi starinskoga načina i vezenim jastukom, te pazi strielca, koj zaludu odapinje svoje striele na sv. Krstofora za stup vezana, jer božja ruka, štono viri iz oblakah tiče striele, te ove padaju na tle, a s tla okriću se na samoga strielca.

2. Dva rimska ratnika sjeku glavu sv. Krstoforu, u jednoga je gol mač, u drugoga je kopje; oba su obučena poput rimskih bojnikah.

3. Tri svetca, drži svak svitak papira; obučeni su s tunikom i s togom, a bosonogi su, napokon

4. tri svetice, dvi drže križ. Glave su im dielom ponačinjene. Sve ovo šest kipovah je na kratko narisano.

Pozlatjene srebrne pločevine, na kojih su ti propupi,

jesu kovnimi klinčići pribijene uz unutrašnju dasku. Ovako i nakiti, kakvih ima na mnogih dalmatinskih moćnicah, onakvimi su klinčići prikovani. Ti nakiti, rekao bi da su ponješto natučeni.

U kovčegu stoji glava sv. Krstofora, koja je čudnovato malešna, a dvostručnim je kolutom poput krune narešena. Izvanjski zlatni kolut dragim je kamenjem posut, a po zubih, što se s njega iztiču, jesu biseri usadjeni. Po unutrašnjem srebrnom kolutu jesu lierovi. Ovu krunu, mnije se da je darovala kraljica Jelisava, žena ugarskoga kralja Ljudevita velikoga. [1])

Zgode života sv. Krstofora, prikazane na onom kovčegu jesu kakve ih pripovieda *Legenda aurea* Jákova *a Voragine*. Tu je ova pripovied: da Krstofor bijaše Kananeac, visok 12 nogah, a pravo ime da mu bijaše Reprobus; da došav jednom k likijskomu kralju Dagnusu, koj sjedjaše u gradu Samonu, hotjaše ti kralj odvratit ga od Isukrstove vjere i zavest ga na grieh, a pošto mu to nemože za rukom poći, dadè mu glavu odsjeć; da pa način kako Krstofor umrì ganu Dagnuševo srce, te k Bogu ga obratì. Čudni dogadjaji dogodivši se pri smrti sv. Krstofora, što ih ta Legenda pripovieda, jesu poglavito koji su prikazani na kovčegu što smo malo prije opisali. Evo o tom same besiede one Legende: "Deinde jussit (rex Dagnus) eum (Christophorum) ad stipitem ligari, et CCCC militibus sagittari. Sagittae autem omnes in aëre suspendebantur, nec ipsum aliqua contingere potuit. Rex autem putans ipsum a militibus sagittatum cum eidem insultaret, subito una de sagittis ab aëre veniens et retro se vertens regem in oculo percussit et ipsum protinus excaecavit. Cui Christophorus: crastina die consumandus sum, tu igitur, tyranne, lutum de sanguine meo facies et oculum inunges et sanitatem recipies. Tunc jussu regis ad decollandum ducitur et ibi fusa oratione decollatur, rex autem modicum de sanguine ejus accipiens et super o-

[1]) a kći bosanskoga bana Stjepana. S krune visi zlatni križić, što ga je darovao kralj Vladislav napuljski. Op. Prev.

culum suum ponens ait: in nomine Dei et sancti Christofori, et continuo sanus effectus est. Tunc rex credidit dans preceptum, ut, si quis Deum et sanctum Christophorum blasplemaret, continuo gladio feriretur.„ [1])

O znamenovanju sv. Krstofora u krstjanskoj crkvi, Kreuser potanko piše. [2])

Crkva pa, jednom stolna, jest i dan današnji liepa zgrada, a stoji na samom kraju grada prama moru. Nje glavne diele gradiše trinaestoga vieka, jer g. 1237 stara stolna crkva hotjaše pasti, te trebovaše svu ju skrozi pregradit. O tom je nać naročitih viestih u Farlatia, a upravo u listini prin spomenute godine, gdje, protiva volji biskupa Jordana, darovalo ovoj crkvi, da bi se je moglo pregradit, dobra njeke druge crkve. A evo kako o tom listina glasi: "Igitur cum cathedralis ecclesia S. Mariae nostrae civitatis plurimum indigeat reparatione, nec in ipsius aedificio propriae sufficiant facultates, condonamus in usum et utilitatem ac restaurationem cathedrali eccl.„ i. t. d. Godine 1239 umrì vladika Jordan. Knez, kanonici i vladika, koji se pravdahu zarad pregradjenja stolne crkve, nagodiše se; jer za vladikovanja vladike Gregorija, koj poteče od starinske kuće de Hermolaiseve bila je crkva već napravljena. Da crkvu onda pregradiše svjedoči i sliedeći napis što se od one dobe još uzdržuje:

ANIS MILENIS CVRETIBUS AQE (atque) DVCENI
HISQ SEPTENI ADIVCTIS OCTVAGENI
ILLVSTRIS MACI (Marci) MICHAELIS PVIDA (provida)
CVRA i. t. d.

Sadašnjoj crkvi, premda joj je lice u mnogom novoviečno učinjeno, glavne su česti od one dobe, kad je pregradiše. Načinjena je poput bazilike, a razdieljena je dulji-

---

[1]) Legenda aurea Jacobi a Voragine ed. Graesse. Lipsiae 1850. 2. ed., p. 434.

[2]) Pazi njegovo djelo: Christlicher Kirchenbau, 2. izdanje, I st. str. 209.

nom na tri razdiela; pet stupih što su prilično jedan od drugoga razmaknuti, a upravo za 12 nogah i 10 palacah, nose svodove srednjega razdiela. Ovaj je razdiel dug 80 nogah a širok 23 i 6 palacah. Svakomu pobočnomu razdielu širina je od 13 nogah. Stupovom glavice su listnate prama rimskomu slogu prve dobe. Crkva ima tri apsisa; glavni je apsis iznutra okrugao, a s vana osmerokutan, dva druga apsisa jesu pomanja, kako dva izdubka, a patre pobočnima razdielima. Pročelju na zabatu ima prosti, kolasti prozor rimskoga sloga, što ga načiniše petnaestog stoljetja, kako je razumit po napisu što je na njem.

ANNO. DÑI. M.CCCCXXXVIIII.
TPRE. DOMINI. LVCE. VIARE
COT

Sliepi svodovi što su na pročelju pokazuju, kako bijaše u staro doba pročelje razdieljeno. Drugi napis, što je na vratniku, spominje takodjer petnaesti viek, a glasi ovako:

ETERNI. REGIS. SVM. LAVDI.
ET VIRGINIS. ALME. ||
PRESVLE. MALVMBRA. ZANTANO.
PRESIDE. CALBE. || QVESTORE.
IMPENSA. FRANCISCI. STRVCTA.
NIMIRE. || M.CCCCLXXXX

Pred crkvom bilo je jednom groblje, a možebit, da je bio i triem. Medju nadpisi, što su tu na popločanom tlohu udario mi je u oči nadpis staroslovjenski hrdjavo riezan a već okrnjen. [1]) Slova su po prilici kakva su u zadarskom nadpisu. Na crkvenom zidu, s desne strane, s vana, izvajana je u poluuzvišenom djelu a u bielom mramoru [2]) zanimiva slika, koja prikazuje Isukrsta gdje sjedi

---

[1]) A mi tvrdímo da u tom nadpisu, nije traga ni glagolici, ni cirilici nego da su mu slova gotička. Op. Prev.

[2]) Na otoku Loparu blizu Raba ima krasnoga, bieloga mramora.
Ovdje prevoditelj valja da primjeti da ti se otok ne zove Lopar, nego Golo. Op. Prev.

na pristolju, ljevom rukom drži knjigu, a desnicom blagoslivlja. Nakit načinjen primogovim listjem služi joj za okvir. Neka je vrieme ovo djelo ponješto pokvarilo, biva ipak medju najljepšimi, što ih Dalmaciji ostadè od dobe rimskoga sloga. Poluuzvišeno djelo ovomu slično vidit je u groblju spljetskom; pristojaše, jednom, benediktinskomu zavodu sv. Stjepana kod Spljeta, a prikazuje takodjer Isukrsta na priestolju sjedeća, al medju dvama andjelma. Okvir mu je trokutan, a nakitjen listjem na rimsku. [1])

Blizu stolne crkve ima malu crkvu sv. Antona, koja nije duljinom razdieljena a ima četverokutan apsis. U njoj je drveni žrtvenik, na kom ima našaranih slikah, što potiču od petnaestog vieka [2]).

Nješto podalje stoje zidine druge male crkve, koju zapustiše kad je kuga bila g. 1456. Ovake crkvice duljinom nerazdieljene, s okruglim apsisom, a s drvenim krovom, jesu bez sumnje, kakve svuda po Dalmaciji, u Ninu, u Trogiru i t. d. gradjivahu u trinaestom i u petnaestom vieku, po gotičkom slogu, ili po rimskom prve dobe, čim stolne i opatijske crkve načinjahu ili poput bazilikah, ili na razdiele sa svodovi a ovo kad po rimskom, kad po gotičkom slogu.

Ne daleko od stolne crkve kaže se nje zvonik, koj nadmašuje sve ostale zgrade Raba grada. Još mnogo zvonikah strši se s grada u vis; al većim dielom propadaju. Ove zvonike gradilo po rimskom slogu; četverokutni su, a prem

---

[1]) Tu je nać i napis g. 1355, kojemu ove su prve riči: HOC OPVS FACT. TPR. DNI STEFANI. DEI. GRA. EPI.

[2]) Uz ovu je crkvu manastir koludricah sv. Frane, što ga dadè sagraditi Mande Budrišićka. Kaže Marnavić u pjesmi, što ovo izdavamo, da je to bilo g. 1499 Ivan Krst. Ferrari-Latus, prvi prepisalac te pjesmi, primjetio je u njekih opazkah, što je zapisao g. 1792 o Marnavićevih opisih Budrišićkina života, da je ti manastir morao postati prije te godine, a to polag dvajuh pisamah što u njem hrane; jednim tiuh pisamah da 24 Veljače 1490 Mande Budrišićka daje u zakup njivu i vinograd, a ovo pismo da je sastavljeno biljежnikom Tomom de Stantiis; drugo pa da kaže što je Mande potrošila na gradjenje manastira od 30 Travnja do 20 Studenoga 1493, a ovo da ga je sama Budrišićka svojom rukom, talijanski, napisala. Crkva sv. Antona Opata je i prije bila. al Budrišićka dala ju je poveksati. To je sve Budrišićki gradio njeki Frane graditelj iz Krka. Op. Prev.

malo je na njih prozorah. S njih je što Rab, paziš li ga s mora, kaže lice ka naslikano.

Najstariju viest o ovom zvoniku nać je u listini g. 1212, gdje vladika Prodan *viro nobili D. Alberto q.m Matthei de Garzigna* dopušta da na čast. sv. Stipanu gradi crkvu *supra turrim ad eos (episcopum et canonicos) spectantem.*

Legenda sv. Krstofora takodjer spominja ovi zvonik. Poput talijanskih zvonikah i ovaj stoji o sebi a gradjen je sječenim kamenjem. Sudeć po načinu kako je gradjen, valja da je postao u doba kad vladaše rimski slog. Na četiri je poda razdieljen. Na svakom podu jesu dva prozora, a pod je od poda s vana razdieljen razitom okružicom. Na prvom podu prozori su manji i tjesniji nego su gornji; ovi su pa liepo načinjeni a i na dva i na tri svoda. Nakit na okružici je rimski zubež a jesu i kocke; na gornjih podih okružica je narešena listjem. Ovako narešenih okružicah na zgradah nać je i u drugih dalmatinskih mjestih. Za ovakovo narešenje valja spoznati da je puko nasljedovanje starinskih nakitah, kojih je mnogo vidit u Spljetu u rimskih podrtinah.

Zvonik je visok 13 klaft. i po, a širok tri klaftera. Nad najgornjom okružicom stoji sve naokolo kamena ograda, visoka za tri noge i po. Zvoniku glava je osmerokutna, a po napisih, što su na njoj, te i na sam očigled, poznat je da je zvoniku ta glava nametnuta u kašnje doba. U tih je napisih i obrazac zaklinjanja od munje: "Christus princeps rex gloriae venit in pace Deus † homo factus est et verbum caro † factum est, Christus vincit, † Chistus regnat † Christus princeps imperat, † Christus princeps ab omni malo nos defendat, in nomine patris et filii † et spiritus sancti amen. Barbara virgo dei modo et semper memorato mei, a fulgure et tempestate libera nos Domine.„ — U mnogo mjestah po Dalmaciji vjeruje prosti puk i dana današnjega da zvona zvoneći moć je odvratit munje i škode, što se dogode od zla vremena. O tom zvoniku primjetit je da kamen kamenu nije posve točno priljubljen; s toga njegove stanje nije mi sa svim po volji.

Benediktinski red u Rabu. Ka u svoj Dalmaciji, tako i u Rabu velika je znamenitost bila benediktinskoga reda. Benediktincu, imenom Madius, nać je spomen da bijaše rabski vladika već prvih godinah jedanaestoga stoljetja. Najstariji samostan ovoga reda sagradiše u drugoj polovici toga stoljetja, a upravo god. 1062. Ovo je samostan sv. Petra u Drazi; zgrada mu i dan današnji stoji, al za samostan ne služi. [1]) Prvi opat ovomu samostanu bje *Fulco*, a tomu opatu, Drago "praescriptus episcopus de voluntate totius nostri cleri„ i prior Majus a i sav puk, "nobiles et ignobiles, majores i minores comuni consensu,„ darovaše mnogo zemaljah sve do mora a i otočiće što su uz dragu, od koje potečè ime samostanu. Papa Inocenc III. potvrdì, a g. 1199 povećà samostanu povlastice.

Jur na početku trinaestoga vieka imaše u samom gradu Rabu samostan koludricah Benediktinkinjah, pod imenom sv. Andrije, a i drugi benediktinski samostan pod imenom sv. Jovana Evandjelista. Prvi biva i sada, a drugi već trinaestoga vieka bijaše pust, te za vladikovanja Grgura II de Hermolais predaše ga Franciškancem, a upravo "fratri Jacobo de Padua quardiano fratrum minorum de Arbo, jure omnium fratrum minorum provinciae Sclavonicae.„ G. 1306 stožernik a apoštolski poslanik Neapoleo potvrdì ti ustup samostana Franciškancem. [2]) Ovoga samostana crkva već je gotova

---

[1]) Dosta se je te zgrade sa zemljom poravnalo, a što ostade pretvorilo se je posebnimi kućami Op. Prev.

[2]) Po Marnavićevoj pjesmi o Budrišićkinom životu, rekao bi da g. 1486 bilo je još koludricah u ovom samostanu, jer te godine da se je u njem zatvorila Budrišićka. Dodaje Marnavić da, kad onu pjesam pojaše, bijahu u tom samostanu Franciškanci. U talijanskom opisu Mandinoga života kaže čisto da su one koludrice bile sv. Frane reda. Sad Ivan Krst. Ferrari-Laius, u onih opazkah, što smo ih napomenuli, zboreć o crkvi sv. Antona, primjetjuje, da ono nije moglo bit sve onako kako se čovjeku čini po Marnavićevom kaživanju; jer da istinito i nepoborno pismo, što ga u Rabu čuvaju, dokažuje, da jur 5 Svibnja 1287 vladika Grgur II ustupio je Franciškancem sv. Ivana samostan, u kom bijahu Bedediktinkinje, a ne Franciškankinje; a jer s jednakom istinitostju zna se da Neapoleo, stožernik i sv. Stolice odaslanik, za pape Klementa V, oni je ustup potvrdio 23 Travnja 1307. Al pošto Marnavić to tvrdi po pripoviesti Budrišičkina života, što ju je složio njezin izpovjednik, koj bijaše koludar u samostanu sv. Bernadina, a nedvojbeno je da samostan sv. Bernardina sagradiše g. 1446, dakle na 40 god. prije nego je Budrišićka u Rab

podrtina: a što je crkva S. Andrije, svu ju pregradilo srednjih godinah petnaestoga vieka, za vladikovanja Matthaeus-a de Hermolais te još iza toga dosti na njoj prenačinilo. Sada nije šta znamenita u njoj pazit, izvan slikarije bojadisane Bartulom Vivariniom, na kojoj je napis:

FACTVM VENETIIS PER BARTOLOMEVM VIVARINVM DE MVRIANO PINXT 1485.

Ta je slikarija podieljena na pet razdielah; svaki razdiel je pod repatim zabatom, a na dva odsjeka presječen. U središnjem je razdielu uzašastje Isukrstovo na nebo, a pod njim je, u poluuzvišenom djelu, naslikano na drvetu milosrdje; u druga četiri razdiela jesu svetci, po dva u svakom, a njeki tih svetacah jesu: sv. Krstofor, sv. Ivan Evandjelist, sv. Benedikt, sv. Skolastika, sv. Juraj. Ove slike dobro se uzdržuju; likovi bit će visoki možebit nješto manje, nego za dva diela naravne veličine, a svetomu Jurju i sv. Ivanu Evandj. jesu značajno a baš vrstno naslikani; samo su im masti po nješto suhe a prem su čvrsto narisani, al ovo bijaše u obće način Vivarinievoga slikanja.

Crkva sv. Jovana Krstitelja, štono, kako rekosmo, pristojaše izprva Benediktincem, pa za vladike Grgura drugoga projdè pod Franciškance, a sada je pusta podrtina, sagradjena je načinom posve osobitim. Ja žalibože nisam bio u stanju da se dokopam povjestničkih podatakah, koji bi me poučili o pravoj dobi, kad sazidaše ovu crkvu, jer napisi, što se tu još kažu, spominjaju petnaesti viek, čim za crkvenu zgradu očevidno poznaje se da morade zametak joj bit jedanaestog il dvanaestog stoljetja. Crkva sv. Ivana sagradjena je poput

---

dojedrila, i da u istoga samostana crkvi Budrišićku zakopaše: vjerovat je Marnaviću, te cienit, da na onoj strani grada Raba, gdje bijaše samostan sv. Ivana, bit će bio drugi samostan, a da u ovom samostanu imalo je bit koludricah sv. Frane reda, kad je Budrišićka simo došla, te da u kašnje doba koludri istoga svetca reda zamjeniše u njem koludrice. A da po svoj prilici tako je i bilo, sudit je po tom, što, još za Latuševoga vremena, bijaše sljedovah njekoj crkvi sv. Cipriana, blizu crke sv. Ivana; što po pučkom predavanju i sv. Cipriana crkva bila je somostanska, i što Marnavić, u talijanskom djelu o Mandi Budrišićki, spominjajuć samostan, gdje se je Mande zaklonila, netom u Rab dodjè, ne kaže da je ono bio samstan sv. Ivana, nego da bijaše kod sv. Ivana crkve. Op. Prev.

bazilike sa stupovi, čim podieljena je duljinom na tri razdiela. Pievnici je u njoj njeki osobiti položaj. Crkva sva, računavši i prostor pjevnice, duga je 16 klafterah po prilici, a široka malo da ne 7 klafterah. Srednji razdiel je dvojinom širji, nego svaki pobočni; od stupa do stupa ima koliko je širine u svakom pobočnom razdielu. Po tom poznat je da ovoj crkvi osnova bila je strogo pravilna, kako malo kojoj, a da ima u njoj onaj razmjer brojevah, što ga je bilo u bazilikah prve krstjanske dobe. Stupi su vitki i tanki; na glavicah im stoje lukovom pete, te s ovih petah, otvor pod svodovi biva tim prostraniji; stupovom glavice narešene su listjem, njekim osobitim načinom, po kom je dovit se kakav bijaše ukus u tih stranah; takovih bo glavicah ima i u stolnoj crkvi i u bazilici samostana sv. Petra u Drazi.

Već spomenusmo da u crkvi unutra sve propada; grede su na krovu razpuknute, tloh je vas pod sipinom. Sa svim tim ima u njoj stvarih, na koje valja nam se osvrnuti. Najzanimiviji su na tlohu ostanci stare mozajke, štono je sastavljena crljenimi, bielimi, žutimi i crnimi kamenčići, a po starinskom slogu. Ovu mozajku oštetiše jur četrnaestoga i petnaestoga stoljetja, čim stadoše u tom tlohu grobove kopat i na njih grobne ploče namjestjati. Onih ostanakah još malo ima; povećimi komadi služiše se za njekomu stolu ploču načiniti.

Još je jedna zanimiva stvar u toj crkvi. Mnogi drveni žrtvenici, što se razpadaju, znameniti su s rezbah, što su na njih, a činilo se da ih gradilo većim dielom u drugoj polovici petnaestog i šesnaestog vieka. Ovi su žrtvenici načinjeni skrozi po taljanskom slogu; koji ih gradiše manje hajaše za nakite nego za kipove; kipovi su im svi pozlatjeni i bojadisani. Njeki žrtvenici još se drže, a medju ovimi koj je najzanimiviji, to je žrtvenik, što je u ljevom pobočnom razdielu, kod glavnoga ulaza. Ovaj žrtvenik brani sve na okolo kamena ograda, a nad njim je svod na križ. Gradiše ga na čast sv. Jeronimu i sv. Nikoli po gotičkom slogu; sada je već puno pokvaren, kao što su pokvarene i slikarije našarane na zidu, koje, sudeć ih po njihovom značaju, morale su poteć od umjetnika prijatelja starinskoj

mljetačkoj škuli, a prijatelja takodjer umjetnikom iz Murana, il majstorom, kako što Carpaccio bijaše. Tu ima još napis, koj nas ubavjestjuje ne samo o dobi, nego i o umjetniku, a ovako slovi:

† AD LAUDĒ ET HONORĒM ŌIP. DEI ET S̄TOR

HIERON. ET NICOLAI IN ......

HEDIFICARI FECIT D̄N̄Ō COLANE ......

DE CERNOTIS MAGISTER ANDREAS ALECXI

DE DVRACHIO FECIT HOC OPVS. 1454.

Mi doznajemo ovako za njekoga Andriju Aleksia iz Drača [1]), koj g. 1454 u Rabu poslovaše. U Dalmaciji, po primorju, više je putih namjerit se na djela umjetnikah došavših iz sajužnih krajevah. S toga ljubiteljem umjetnostih svratja se pomnja na Drač, na Bar i na Skadar.

Unutra u crkvi ima još velikih prozorah udešenih prama slogu starih bazilikah, a ima tragovah i zazidanim vratima. Kad napraviše crkvu g. 1605 zatriše većim dielom što je

---

[1]) I. Kukuljević u svom djelu pisanu ilirskim jezikom: "Slovnik umjetnikah Jugoslavenskih„ donaša liepih viestih o ovom umjetniku. Njeka šibenička listina g. 1448 prva spominje Andreas Nicolai de Durrachio lapicida. Kukuljević nagadja da je ovo naš Andrija Aleksi; jer i u rabskoj listini g. 1462 javlja se Andrija "Alecxi de Durrachio lapicida *civis et habitator Spalati*; godine pa 1466 bilo ga je u Trogiru a njeka spljetska listina kaže da 23 Listopada 1477 kuću predadoše „magistro Andreae Alecxi lapicidae quondam Nicolai ibi presenti„ Umrì u Spljetu po prilici poslie g. 1503.

Mi, koji ovo prevadjamo, navesti ćemo ovdje što Kukuljević u onoj njegovoj knjizi pripovieda o još kojem djelu Aleksievom, što ga u Rabu ostavi.

"U isto doba, kad je meštar Andrija bavio se u gradu Rabu, dali su rabski plemići Sudenići graditi u stolnoj crkvi rabskoj jednu kapelu, što za krstjenje služi. Na ovoj kapeli, sagradjenoj u gotičkome slogu, stoji napis:

HANC CAPELLAM FECIT ZVDENICVS DE ZVDENICO.

Ima tu i grb iste porodice a pokraj toga i grb tadašnjega biskupa Ivana Skafe s napisom:

IO . . . EPISCOPI (tempore)

i premda tu neima nikakova govora o Andriji, usudjujemo se ipak tvrditi, da je istu kapelu on sagradio, a možebiti i liepu krstionicu, što se tu nalazi, izvajao. Ovo tvrdimo s toga, što smo u spljetskih kvadernah pod danom 19 Lipnja 1462 zabilježeno našli, kako isti meštar Andrija imenovà za svoga povjerenika i punomoćnika Damjana Dominiša, plemića rabskog, dajući mu vlast, da u gradu Rabu iztjera od Sudenika Sundenića novce i stvari, što mu usljed zaveznoga pisma od 24 Ožujka 1460 bješe ostao dužan pokojni Franjo Sudenić, brat više spomenutoga Sedulina ili Sudenika Sudenića baštinika njegova.„

ljepšega bilo, al sa svim tim ostadè diel crkve, što s njegove osobitosti vriedi da ga posmotrimo. Ovo su pjevnica i u njoj hodnik. Lukovi, što su u crkvi unutra iznad stupovah, protežu se do u pjevnicu; sedam stupovah, štono su dosta debeli, a imaju njeku osobitu glavicu, nose apsisu lukove, zidove i svodove.

Blizu crkve jesu ostanci staroga manastirskoga križnika i kapitolske zbornice. Ova je zbornica četverokutna, u sriedi je stoji stup, na koj se naslanjaju četiri svoda na križ složena. Ovaj je stup s glavicom visok osam nogah i četiri palca; glavica mu i podstupina udaraju u oči s njihovih značajnih oblikah. Znamenito je pa što na glavici toga stupa uriezan je ovako † 1481 broj godine; po tom bo znamo u koje doba vladaše na ovom otoku gradjevni slog što ga ovo opažamo. Ova kapitolska zbornica pusta je ruševina; po nje zidovih ima još tragovah prostačkim bojadisanim slikarijam. Gdje se iz križnika izlazi za u manastir, stoji u gotičkih slovih ovaj napis:

† DOCTORIS. EGREGII. FRATRIS. GEORGII
DE SCVTHERO. BENEFICIO. 1481.

Ove crkve zvonik prosta je četverouglasta zgrada: ruši se, a jur nema u njem zvonovah.

Ovo je kraj Eitelbergerovomu opisu, u kom ima do dvadeset i jedne drvoriezne slike, što prikazuju koji su u Rabu najzamjerniji plodovi tvornih umjetnostih.

U Rabu 29 Svibnja 1863.

Anton Brčić.

KATARINI MARKA TOMKA MARNAVICA

IVAN SIN, MAJCI SVOJOJ

POKLON PONIŽENI I MILO POZDRAVLIENJE ŠALJE

Budući u dugoj mojoj nemoći rimskoj, ne samo za razgovor i utišenje duhovno složil u pismi naške život mnogo vridne i Bogu primile Mandaline Budrišića, gospodične hrvaćke, zastavnice redovnic tretoredic sv. Franciska, poli crikve sv. Antona u Rabu gradu, kako on, komu život ove slavne pokornice, kratko pisan rukom istoga njeje otca duhovnoga, ne davno, čudnim darom božjim, upadè u ruke; dà još vele veće, jere u pohodjenju, koe učinih mimošasto lito s prisvitlim g. Arhibiskupom zadarskim, po naredbi i zapovidi sv. Pristolja apostolskoga, po svemu primorju dalmatinskomu, budući, velikom žalostju srca moga, našal da spominak toliko vridne kripostnice pridružene Bogu, toliko skoro, pokle od nije priminutja teče devedeseto godišće, zasvima biše zaginul, ne samo u našoj krajini, negoli i u istomu Rabu. I radi toga, na slavu vazda prislavnoga Boga, utišenje i diku naroda našega, sadanjega i prišastnoga, odlučivši očitovati svitu, mojime slabim trudom, naslidni život žene čudnovate; ne bì mi potribno zamišljati se mnogo, komu bi, po običaju općenomu, naminil, daroval i uputil ovi moj trud; ali kako vridnu gospodinu, za zlamen poklonita dara, ali milu prijatelju, za bilig ljubeznive milošćine; budući da na ovem svitu Bog mi te uzdržì, u ime gospodstva toliko vridnu majku, kolìko znade rodni grad i ostala naša

krajna, a u ime prijazni i ljubezni, da si vazda živila i živeš ogled i zamira materinske ljubezni i milošće, kom se sve tvoje rodjenje dičimo i uznašamo vrhu svake ine izvršćine, koju može rodjenje od roditeljev svojih oćutiti i uživati. Pristoji li se dakle trud ovi radi moga duga naravskoga i osobitoga prema tebi, majko moja; kako li se pristoji jošće izvršitim načinom radi vlastitoga podopstva tvoga s ovome Bogu milom pokornicom. Jere nahodim da, ono isto lito, u koe se ona rodì, ti takoer, nakon stotine godišć, rodila se jesi: ona na 1455, ti nà 1555; i kakono ona, trinadeseto lito dobe svoe, poznà stan svoj: takoer i ti u to isto doba bila si zaručena; i za ostaviti na stranu ostala, ako ona na službi božjoj ima družbenicu od plemena Marnavića: tebi takoer Bog pridružì družbenika od iste porodice, otca moega Marka, poznane vridnosti do dugovita spominka; ako ona mlada udovica Bogu posvetì broj petera ploda duhovnoga u peterih divicah, s kojimi provodì sveto život svoj, u mnozih nemoćah i protivšćinah svitovnih: i tebi takoer g. Bog udilì takovu milost, da ne mnogo vrimenita udovica, provodeći život u mnozih nemoćah i protivšćinah ovoga himbenoga i vazda varavitoga svita, petero plodje utrobe tvoe, ne samo tilesnim načinom, nego li i duhovnim, i svitu porodì i Bogu posvetì. Toga radi uzdajući se u pomoć vridne pokornice pri uzmožniku nebeskomu, kakono se nadam viditi te dopriti do broja njeje godišć, tako ufam uživati te u krilu istoga milostivoga otca i stražnika udovic i sirotic, od koga proseći ti i moleći svako spaseno utišenje, priklonito ti se klanjam i ovi sveti dar poklanjam.

Iz Rima na osminu Vodokrsća 1626.

Pisam.

Hrvatske divice u zemlji hrvaćskoj,
Mlade udovice u kući domaćskoj,
A u strani rabskoj Bogu posvećene,
Družbi i malobratskoj, život spivam žene.
Dali ti, ka žene i muži proslavì,
Ka u strane blažene zgubljenih dobavì,
I ka se izbavì svake slasti svita,
A nas u slast stavì dobra nedospita;
Pamet, ka se skita, moju oporavi,
Čim bude izvita sloga h koj se spravì.
Jer ako se slavi tve divstvo priklonstvom,
Li se ne razstavì s priprostim uboštvom.
Ako ti gospodstvom kraljevskim se stidì,
Ova te oholstvom plemena ne uvridì.
Ako te tko slidì služenjem hotinim,
Ova ne zavidì tom kripostju inim.
Zato što sad činim, o Divo blažena,
Činim, jer tva scinim da jest Magdalena.
Nad strmom planinom, ka hrvatsko more
Nadstupa dužinom velebićske gore,
Koju Vlasi morski nigda naseliše,
A Turci zagorski posli zapustiše,
Zemlja se razšira veloga prostora,
Koja se prostira do Save izvora,

Zemlja žitom blaga i židna vodama,
  Od svud gostu draga, zdrava nad zdravama,
Gradovi tvrdimi jako utvrdjena,
  A seli pićnimi blago naseljena.
Razlici plemeni nju gospodovaše,
  Vridnimi imeni ki se proslavljaše.
Rodica meu timi Budrišića stana
  Bi vazda s vridnimi rodbinami znana,
Vitežtvom hrabrenim inoj ne podruga,
  Slavljenjem poštenim svoj zemlji okruga.
Gradi, koji stečè, vridnost svidokuju,
  A čast ku dotečè, poštenje kažuju.
Meu njimi Zirovo, kraja modruškoga
  Grad, misto stanovo roda Budriškoga,
Plemena vridnoga stara izvrsćina,
  Od vika davnoga bì slava kolina,
U kom mnogi knezi i bani sidiše
  Desnicom vitezi, kom slavni svud biše,
Ne manje vlastelstvu vridni hrvatskomu,
  Nego li kraljevstvu harni ugarskomu.
Aliti sminojstju srdca hrabrenoga
  I slavnom vridnostju dila vitežkoga
Svih inih nadajdè slave i dostojstva
  Jakov, ki izajdè od toga gospodstva.
Vridnost i viteživo najveće proslavì,
  Ugarsko kraljevstvo kad se zla dobavì,
Kad kralja Silmana Ugri progoniše,
  Hrvati kad bana na kralja budiše,
Kada primorje se od kralja odvržè,
  Bnetačko tere se pod gospodstvo vržè,
Kad se Frankopani kralju zamiriše,
  Gradi i morski stani z omraze zgubiše;

Sam Jakov hrvatsku viru kralju hranì,
I ljubav ugarsku od tamnih obranì.
Kad slomiše slavu pri moru crnomu
Turci Vladislavu kralju ugarskomu,
I s kraljem poklaše plemen gornje strane,
A kraljevstvu daše neizlične rane;
On s Jankom vojvodom vitežki se vladà,
Ni turskim narodom igdir pustì grada.
S istim na Kosovu stvorì čudne stvari,
Gdi sriću Jankovu hudi Despot skvarì.
S njim vojske turačke većekrat zagubì,
Obrani hrvatske zemlje od njih zubih,
Obdržà Biograd slavni na krajini,
Slidì, njih dobru rad, svud Jankovi sini.
Ukripì kraljestvo Matiaša mlada,
Njega umiteljstvo mnoge župe vladà.
Ali nada sve to Bog ga obogatì,
Kad rodjenje sveto hotì mu podati,
Rodjenje za diku ko ljudi imiše,
Za slavu veliku sveti posvojiše.
Ni blaga nad blagom, ko sam Bog odgoji,
Ni mila nad dragom, koga raj posvoji.
Pedeset i peto petinadestoga
Poticaše lito vika krstjanskoga,
Nikola kad peti ključ Petrov vladaše,
A Federik treti rimski štap držaše,
Matiaš slovući na sagu ugarskomu,
A Tomaš budući tad na bosanskomu,
Hćercu Bog Jakovu podà Budrišiću,
U gradu Zirovu, svemu rodu sriću.
Ime joj izdiše od one svetice,
Ku svetu svi riše od znane grišnice.

Majka ju odoji majčinom milinom,
Čačka i majka goji gospodskim načinom.
Ne dobro odojena Magdalena biše,
Da jur narešena kripostmi sloviše,
Ditinske ludosti igdir ne kažući,
Ner zrele kriposti u svemu imiući.
Sve stvari poštene u njoj se vidjahu,
Riči božanstvene iz ust se slišahu,
K nauku svakomu spravna pristajaše,
K poslu hitromu vesela letjaše,
Krotka ponižena svakomu služaše,
Roda i plemena svoga ne hajaše,
Gospodstvo scinjaše podložnim služiti,
Plemenstvo držaše priprostnih dvoriti.
Jedva treto lito ona dospivaše,
Od knezov očito da ju svak prosaše.
Za sini prosiše gospoda pounska,
Za sebe želiše krbavska i slunska.
Hrvatski ditići za njom se mamiše,
Bosanski plemići često Unu brodiše.
Bobojnoviću napokon Ivanu
Bog podà tu sriću, knezu slavom znanu,
Bì mu obećana svršiv lito treto,
Zaručnica zvana do trinadeseto,
U kući hranjena kneza otca svoga,
Kripostju rešena svršenstva svakoga,
Divstvo uzdržeći ne samo srdcome,
Ner li ga slaveći ričama svakome,
Njime se dičeći viš blaga svakoga,
Sveto ponoseći viš plemena svoga.
I štogod dobome već napridovaše,
Kripostju krotkome već obilovaše,

Srdcem ugižena priklono služeći,
Glavom ponižena podložtvo ljubeći.
Spametna jazikom, ričju razabrana,
Već mučećom slikom, ner slovom poznana.
Zabava nje tezi i nauci sveti,
Srca nje zavezi, Isukrst propeti.
Blago ne u shrani blaga svitovnoga,
Nere li u hrani množtva ništetnoga.
Tegom se trudeći, blago pribavljaše,
Tužnim ga dileći, k nebu odpravljaše.
Svakomu službena, manjšemu i vekšemu,
Poklonom svršena častnim najmanjšemu,
Ričmi ljubezniva, srdcem vele veće,
Dilom milostiva gdigod ju ko prehće,
Podnosno trpeći suprotivna svaka,
A ne zavideći dobra ikojaka,
Hvastanja mrzeći i zaliho ruho,
Kriposti scineći, i poslušno uho.
Jeda ričju kada ali krivim okom,
Stara ali mlada uvridì i s uzrokom?
Jeda roditeljem lino ne ugodì?
Ali prijateljem omrazna se zgodì?
Jeda se uklonì tilu ništetnomu?
Al se ne priklonì milo betežnomu?
Nje oči bistrine i jedne neznahu,
Riči zališine i ne spominahu.
Nje krotko stupanje mudri stid kazaše,
A sramežljivanje divstvo svidočaše.
Li vazda s Bogome srdcem dugujući,
Srce molitvome z Bogom vežujući.
Takovim življenjem svitu kazovaše,
Kim život svršenjem sklopiti imaše.

Mlado premalitje tako svidokuje,
Koje voće cvitje jeseni obituje.
I jutro vedreno svitu pokažuje,
Ko zračje sunčeno dnevu pripravljuje.
Poznaje oral tad mlade ptiće svoje,
Na sunca zracih kad bez opreda stoje.
Tako uzgojena otčev dom ostavì,
Ivanu sdružena u svoj se stan spravì.
I ako u stanu otčevu vridna bì,
Kad se s njega ganù, ištar ne izgubì;
Nerli napridovà kripostju kriposti,
I čast ku zasnovà u mladjane kosti.
K mužu htì pristati za otca slišiti,
Domovna se zvati za veće služiti,
Sva se podloživši službi domaćega,
Dà ne uklonivši ljubavi višnjega.
Ivana prema njoj tak ljubav goraše,
Da se jure ne svoj ner nje vas ćućaše.
Tač vosak studeni kad se s vrućim stane,
U isti plameni svoji mrazi gane.
Jer ako ljubljaše lipost izabranu,
Većma zamiraše nje vridnost poznanu.
Oči ako crne srdce veseljahu,
Nje čini neskvrni već ga zanašahu.
Ako riči sladke ljubav podžigahu,
Spametne i kratke ognjem se stvarahu.
Ako vrhu stana vridna pomnja biše,
Ljubav Bogom žgana igdar ne staniše.
Ako urehom tkom tilo kad resaše,
Bogobojnom dikom većma se gizdaše.
Ako nje govori dobar red stavljahu,
Sveti razgovori srdca zaplinjahu.

Inakovu družbu ne htiše imiti,
Ner ka božju službu znadiše dvoriti.
I ako s inome sdružì se kadgodi,
Naravju svetome Bogu ju prirodì.
Ako kad za mal hip puti ju zgledaše,
Crikva i hiža nje kip li brzo zdržaše.
Zlatom odivena, biserom i svilom
Staše zamišljena molbom Bogu milom.
Tako divojčica puka židovskoga,
A slavna carica carstva iztočnoga,
Kada zlatom sjaše meu gospodičnami
Tere veseljaše Asuera gizdami
I Vasthi pristolje Hestera držaše,
Daleč nje oholje od sebe tiraše,
Ter poniževaše većma sebe sama,
A zlato scinjaše s ruhom da je slama.
I prem da već od sto žup joj se klanjaše,
Poniženstvo zato svoje li zdržaše,
I da ju ljubljaše najveći Kralji svita,
Zato ne gubljaše staroga zavita,
Kim se posvetila bila Bogu svomu
Tašćine pustila svitu himbenomu.
Meu nevirnimi vazda virna Bogu,
Meu oholimi kažuć kripost mnogu.
Tako i Magdalena provodjaše ženstvo,
U izvanjskih žena, u skrovnih blaženstvo.
S Bobojnovićem tri lita domovà,
S gospodskim ditićem ljubko gospodovà.
Smrt, ka zatrvenje stvora je svakoga,
Zavidè življenje družtva primiloga,
Pače Bog, ki redi rok dobra svačega,
Ki blaga ne šćedi ikomur vičnjega,

Iva mlada kneza mladšega hižnika,
  Desnicom viteza slavna krajšnika,
Dvignù ga iz krila mladoj domovnici,
  Za sebe već mila stvorit udovici.
Uvenù gizdavi cvit njega mladosti,
  Smrt ga s njom razstavì srid vele radosti.
Svaku inu ženu ta bi smrt smutila,
  Ka je Magdalenu jedva razcvilila,
Jere pokle vojna prvi dan ožalì,
  I uda pokojna grobnicom zavalì,
Na zemlju kleknuvši obe ruke sklopì,
  K nebu ih dvignuvši, tač usta razklopì:
Hvala ti Bože moj, koj dare tvoje
  Daješ rabi tvojoj viš vridnosti koje,
Koj srdce moje kime vojna ljubljah,
  Sad stvori sve tvoje, koga inako ljubljah.
A tilo vojene, ko sve svojevaše
  I cilo vrh mene gospodstvo imaše,
Da ga svega tebi mogu darovati,
  Dočim me pod nebi račiš uzdržati.
Muža imah ne hteć otca uvriditi,
  Ali vazda hlipeć tebi raba biti.
A pokle izbavljena jur sam otca vlasti,
  Muža odrišena zaveze i časti;
Svu srdca moga čast tebi posvećivam,
  Tila slobod i čast raba ti darivam.
Tebi otcu vičnjemu tvoj se stvor podlagam,
  A sinu tvoemu odkup se prilagam.
Štogod mi od ruke tvoje pride zgora
  Bit će mi bez muke sladje sladka izvora.
Otcu i vojnu kako podà mi zgoditi,
  Tebi i sinu tako dat ćeš mi služiti.

Tim znam da je htenje tvoje služim da ti,
Jedno rodjenje jer mi ne htì dati,
Od tebe odlagati koe moglo bi me,
I iznemagati u svetije vrime.
Za time svakoga, ki joj žalovaše
Van iz dvora svoga kratko odpravljašc,
Dušu, govoreći, knežju pomozite,
Pokoj mu proseć molbom utišite.
Mene boraviti pustite udovstvo,
Pokle mi hraniti ne dà Bog domovstvo.
Za time se sama na molitvu stavì
Dan i noć, njom plama da mužu izbavi
Iz muke, ako se u koj gdi nahodi,
Minutim kako se većekrat dogodi.
Jer ako uzdaše na božje smilienje,
Štogod li sumnjaše na Iva življenje.
Prem bogoboeća da biše izkusila
Da dobrotvoreća biše zamirila;
Jere naša dila li vazda prazna su,
I kalom, ko gnjila muti, li blatna su.
Sveto i spaseno sciniše moljenje,
Ko 'e učinjeno za mrtvih prostjenje.
Tako nastojajuć dan i noć moljenju,
Ona ni praštjajuć ni postu ni bdenju,
I almuštva k tomu sveta predajući
Nevoljnu svakomu pomoć podajući,
Jure petnadesti dan se obraćaše,
Da muža uvesti u raj nastojaše.
Zgodì se u vrime, u ko počivaju
Svaka pod jasnime, ka nebom tijaju;
Kad ni zemlja ćuti rala laskatnoga
Ni već straše pruti stada strkatnoga;

Kad zlatne drobnice nebo napisuju,
  Ke žudne danice traci pridtekuju;
Mlada udovica molbam nastojeći,
  A cviljena lica suzami topeći;
Prid sobom ugleda ugled strahoviti,
  S koga bi uzpreda najjači na sviti.
Stav čovična biše gorko razcviljena,
  Priličje imiše kipa izmorena.
Tulo naprćeno staše verugama
  Tvrdo zaklopljeno rukami, nogama,
Koje uzdišući ruknù strašnim rukom,
  A rič pušćujući rignù jadnim zukom:
Ovako li mene o nemila moriš?
  Da službe spasene za mene ne tvoriš?
Tač li ljubav moju brzo zaudobì?
  Tač milinu tvoju za mnome pogrobì?
To rekši zamuknù i izčeznù hipom,
  Pri mukah li skuknù, ne mičući kipom.
Sliku vojna svoga ona poznajući,
  A glas jur mrtvoga opredno čujući,
I njega videći naglo iztašćati,
  Uzpreda sumneći, neznav kud se dati;
Znadući da službe ne biše kratila,
  Koja gorke tužbe dostojna bi bila.
Pak ne virovati ono ne mogući,
  Što može gledati ušima čujući,
Kako stvar zgublena stà za niko vrime,
  Zgodom zamišljena, smetena sa svime.
U sumnji takovoj razum se gubeći,
  I pameti svojoj virovat ne hteći,
Svekru i svekrvi nehtì stvar odkriti,
  Nikomu u krvi vidjenje praviti,

Ner li naslidovà molitvi i postu,
Prudit napridovà i sužnju i prostu.
Drugu noć moljenjem još veće skrušena
Opet bì vidjenjem istime splašena.
Li ni tad svekrvi, ni svekru svoemu
Ištar toga pravì, ni svomu koemu,
Hoteći pokorom pri sebe skršiti
Sumnjivim govorom ner inih strašiti.
Li opet noć treta strašnijim vidjenjem
Magdalinu smeta, dà bistrim prošenjem:
Pomozi mučnika, rečè, sloboditi
Tvoga družbenika hoti utišiti,
Ako ćeš umorom mojim konac dati,
A tebe pokorom već ne pedipsati,
Pojdi u ložnicu odra moga i tvoga,
I najdi skrovnicu kopčega otajnoga,
U njemu sklopnicu najti ćeš zlaćenu,
Ku nosih moćnicu na grlu svećenu.
U njeje zatvoru listak se shranjuje,
Ki grihov pokoru mojih uzdržuje,
Koju, ufajući u kripost mladosti,
Idoh odmičući do lude starosti;
I prem da većekrat počeh ju tvoriti,
Napokon vazdakrat lin ju bih svršiti,
Mom rukom kakovu najdeš zamirenu,
Tvom stvori takovu pokorom svršenu.
Svake ine službe pusti i pokore,
Ako ćeš da tužbe me već te ne kore,
I ako si prava moja ljubovnica
Od mučnika, zdrava, čin me pokornica.
I z Bogom ostani s kime te ostavljam,
Ne budi ti mani da ti se objavljam.

Jedva sunca prvi zrak može sčekati,
  Svekru i svekrvi sve hotì skazati.
Oni u ložnicu tudje s njom pojdoše
  I moćnu sklopnicu po riči najdoše,
A u njoj pokora čisto zamirena
  Načinom govora, kim biše objavljena.
Koju bez pristanka stavì se vršiti,
  Ne hoteći danka bez njeje lišiti,
I njom se dotole hotì pedipsati,
  Svu redom dokole uzmožè skončati.
Pokoru svršila isto naredjenu
  Biše, i uspila put pripokorenu,
Veselu ugledà kad priliku vojna,
  Bez strašna opreda, bez verug pokojna,
Tere ga gledaše po srid perivoja,
  Gdi slast uživaše rajskoga pokoja,
Gdino vično jelje rajnoga sinjaše,
  Gdi voće, gdi zelje svud mu se smijaše.
Milo ju zoveći razklopivši usti,
  Sladje besideći ovi glas upustì:
Hvala ti, hvala ti, mila ljubovnice,
  Od Boga plaća ti virna pokornice,
Tvoe me pokore i tva pedipsanja,
  Staviše u dvore nebeskoga stanja.
Vični perivoji uživam po tebi,
  U kih su pokoji bez konca na nebi.
Ti me u njih stavì tvojimi molbami,
  Ti mi raj pribavì skrušnimi službami.
I tebi je misto još ovdi hranjeno,
  Hoti zdržat isto tve žitje redjeno.
To rekući, pristà. Ona mu odvratì:
  Zašto sada mista s tobom mi se krati?

Izpros' mi s tobome zadružno veselje,
Molim te Bogome ki dà ti to jelje.
Svitovno uvridjenje pri ner me okosi,
Tvoe mi združenje moj dragi izprosi.
Strpi se molim te Magdaleno moja,
On reče: slišim te, i prošenja tvoja.
Znaj da će ti dati Bog moje združenje
Prie nere te lati svita uvridjenje;
Ali ti je čudna sudjeno trpiti,
Žalosna i trudna živeć okusiti.
Svih ćeš sprovoditi i stare i mlade,
Rasute cviliti i župe i grade.
Hervatsko viteštvo vidit ćeš skršeno,
Bosansko kraljestvo iza dna zvratjeno,
Rusaga ugarskoga malo ne svršenje,
Roda tvoga i moga još iskorenjenje,
Kušat će uda tva svake nemoći,
I većkrat srid truda neć najti pomoći.
Uboštvom golime starost ćeš sčekati,
U zlu takovime daleč tvojih stati.
Zemlja te napokon tuja će pokriti,
Gdi spaseni okon mnozim ćeš spraviti.
Rod tvoj li po time bit će pošteniji
Ner kih je na ovime svitu najslavniji.
Samo usterplenjm kripkim oružaj se,
A inim življenjem na Boga spusćaj se.
Ja ću ti od Boga milosti prositi
Dokle dobra moga budeš druga biti.
Bog mi ti na straži, koga ja uživam,
Ovamo t' put kaži gdi s njime pribivam.
Strpi se, strpi, velim ti, strpi se,
Strpljenjem shrani se: rekši, izmislì se.

Ona brzo stavši, pokorno spravì se,
  Na kolina padši tako pomolì se:
Bezumna i mlada svitu se podložih,
  Ali dobru rada Boga se ne odložih,
Nit ću se odložiti dočim budem živa,
  Da budem trpiti sva težka i kriva.
Bezumna i mlada opet tečem k Bogu,
  Dokle me Bog vlada svaka trpit mogu.
Bože naučenje moe ćeš ti biti,
  Ti moje slabljenje tobom ćeš kripiti;
Sirotno neće me udovstvo služiti,
  Uhilno manje me uboštvo strašiti;
Ti otac, ti mati, ti blago, rodbina,
  Ti ćeš me vladati, ti ma izvrsćina.
Ivana vidjenje svekrom potle pravì,
  I njega življenje u rajskoj dubravi.
U stanu svekrevu dovršì godišće,
  Pak k dvoru otčevu priselì stanišće.
Ako nje odšastje svekre razdreselì,
  Domaćih prišastjė mnogo obeselì,
U roditelski stan pokle nogom stupì,
  Gdi biše žalostan, radost s njim se skupì.
Sunce ko zgubili bihu opet svanù,
  Noć, kom se mračili bihu, van se ganù.
Ne manje svekrov se srca ražališe,
  Ner kad Ivanov se nad sprovod tužiše.
Sunce im odajdè s nevistom od stana,
  A mrkla noć najdè i s njom nova rana.
Sunce u istinu Magdalena biše,
  Kripostnu svitlinu jere svud storiše.
Milo utišenje biše roditeljem,
  Drago nasladjenje dražim prijateljem,

Svi se zagledahu svoji i tujini
  U nju, ku vidjahu u svakoj svetinji.
S otcem udovica malo stala biše,
  Mnozih zaručnica da jure sloviše.
Mnozi 'u želiše sebi ljubovnicu,
  Usilno prosiše mnozi domovnicu.
A otac i mati hteći ugoditi
  Tim, ki 'u imati htihu i voditi,
Hćercu poljubljenu i nagovoriše,
  Većkrat i poštenu družbu njoj hvališe.
A uz roditelji jošće prispivahu
  Ini prijatelji ki tomu radjahu.
Ona roditeljem kratko govoraše,
  I svim prjateljem ta razlog davaše:
Da bi Bog hotio mene domovicu,
  Ne bi me stvorio tač brzo udovicu,
A u mojoj vlasti da bih nigda bila,
  Ne bih se upasti s divstva dopustila.
I pokle jednoč cast divstva prisvetoga
  Zgubih, hoteć to vlast otca vladca moga,
Budi dosti da sam otcu u tom služila,
  I kratko muža sam da vrime imila.
Za divstva lipotom sveto uzdržanje
  Hranit ću životom i udovstva stanje.
Inoga ljubovca niti hoću znati,
  Nerli moga stvorca, ki neće umirati.
I svoji i svojad pokle ne umiše
  Obrnuti nje mlad, kamo se siliše;
K njojzi odpravljaše mudre redovnike,
  Većkrat pošiljaše svete crikovnike,
Kojih zakonima smožè mudrijimi.
  Kojih razlozima platì svetijimi.

Potole itkore ne smijù prositi,
  Ni u te utvore riči uložiti.
Dakle tač živeći devet godišć projdè,
  Svojih podstoeći dokle ih svit ojdè.
Rekal bi da Boga istoga dvoraše,
  Majku i čačka svoga dočime služaše.
Akoli općaše od dvora s kojme,
  Ril bi, drugovaše s od sebe z boljime
Najtežja služenja domaćega dila
  Bihu opravljenja njeje hitra tila.
Gdigod poslužiti biše ubogomu,
  Prva htiše biti u dilu milomu;
Sirotu udovu a gdi utišiti,
  Na službu takovu željaše letiti;
Ako razcviljena gdi koga slišaše,
  Ali oboljena, prva ga tišaše.
Betežnik al uznik ojti ju nemožè,
  Al gost, al putnik, svakomu pomožè.
U hramu svetomu biše redovnica,
  U stanišću svomu pečalna kućnica.
Ni zaimebožnika milosćom uhilì,
  Ni sramežljivnika lakoma razcvilì.
Što veće mogaše od muške se glave
  Tako uklanjaše kako od nezdrave.
Njeje družbenica ina ne budiaše,
  Ner ka blida lica al plačna imaše.
A kada u noći ini počivahu,
  Potribne pomoći kad trudom davahu;
Od nje se slišahu ali sveti glasi,
  Ali se čujahu pokorni uzdasi.
Većkrat gluho doba proglasì bičanje,
  Često oka oba cvilno proticanje.

Stomanje vrićišća nje namišćevahu,
Prem platna ličišća da zvana kazahu.
Tila iztašćanje posti ne tajaše,
Lica blidovanje srk vodni svadjaše.
Sunce, kada zajdè, na molitvi bdeći,
Jutrom, kad izajdè, zateče moleći.
Li najveć radiaše svojih ostaviti,
Što vazda željaše u pustu se skriti.
Za Bogu služiti bez opreda koga,
I onde svršiti konac žitka svoga.
Dobro bo znadiše, da sveto služenje
Smetnijih ne imiše, ner svojih druženje.
Stari pokornici rad uzroka toga,
Da biše odmetnici svi rodjenja svoga.
Pače i ki griha ne bihu kušali,
Slova ali smiha tašćega poznali,
Da se u pustinje bihu zatvarali,
I u njih svetinje svoje obdržali.
Tač čudom porodjen Zakarijin Ivan,
Jedva još odojen pustinjak bì nazvan.
Tač hrvatska dika Jerolim slavljeni,
Pokornih prilika stvorì se blaženi.
Tako Gostumila kralja hrvatskoga,
Porodica mila, čast kraja čehskoga,
Ivan momče priko, nebeska hlepeći,
Otčinstvo veliko ništare scineći,
Životom pokornim dubrave proslavì,
Glasom neprimornim slave se dobavì.
I tako deklica ugarskoga dvora,
Mlada prirodica hrvatskoga mora,
Bele četvrtoga kralja hći Margita,
Žitka priprostnoga bì slika dospita.

Tač Elizabeta slavna udovica,
Mlade Dekle teta, zivì pokornica;
Priklonom, poklonom i svoj rod proslavì,
I Lisbonskim dvorom sestričnu ostavì,
Svoega imena i življenja svoga,
Zrcalo plemena prisvitlo ženskoga,
Koj se sad veseli vas svit posvećenju,
Pokle Urban veli pristà k nje poštenju.
Ovih za mnozimi inimi smisljaše,
Tere se za njimi željom povadjaše,
Al ju zadržahu drobne sirotice,
Ke grozno cviljahu poli nje sestrice.
Da bi ih ne htila mladjanih pustiti,
I ne dopustila bez reda živiti,
Nemoguć vrimenu tem se ukloniti,
Tribovà vrimenu pleća podložiti.
Srdcem roditeljnim ostà ih vladati,
Redom umiteljnim mirnih uzderžati.
Strah božji poznati najpervo ih činì
I da su skazati vridna roda sini,
Licem sramežljivstvo gospodsko skazati,
Stvorom dobrotimstvo rodno ne tajati,
Slavnim se rodjenjem ne ponoševati,
Častju i poštenjem svim se zamirati,
Ruke uzmicati od tudjega blaga,
Svoje prostirati vrh gladna i naga,
Udovi i siroti na pomoć pristati,
Zložudnoj pohoti slobodi ne dati,
I ne razstaviti bogata od uboga,
Gdi je prav diliti držeć misto Boga,
Pravdu i milinu na sudu ljubeći,
Viš svega istinu u riči scineći,

Vuhle odgoneći daleč dvora svoga,
 A k sebi kupeći virnoga vridnoga,
Starih svitovanje za Bogom slišati,
 Mladih podticanje jak kugu bižati,
Crikovnih slišiti svako pokaranje,
 Njihovo vršiti sveto svitovanje.
Takovim učenjem ona ih kripljaše,
 Krstjanskim življenjem tako ih vižbaše.
Sveto vladajući tako svoji stani,
 Pravdu i red dajući gradovom i strani;
Pravicom zdržeći svoje podložnike,
 Milosćom tišeći svudi nišćetnike,
Nje mladost lipostju uljudnom rešenu,
 Vladanja vridnostju svudi razglašenu.
Naipervi plemići za njom vehnjahu,
 Svi gospodičići imat ju iskahu.
I prem da očito svih se odmitaše,
 Bogu stanovito pokorna služaše,
Nemožè napastih svih se ukloniti,
 Prem da malo časti mogoše dobiti.
Od Paladinića plemena staroga,
 Ko bi nigda od vića dvanadesetoga,
Ko kralje hrvatske prvo obiraše
 Ner bane ugarske donje zemlje znaše,
Knez Petar rodicom slavan meu slavnimi,
 Vitežkom desnicom vridan meu vridnimi,
Većekrat prositi posla udovicu,
 Nastojno moliti za svu zaručnicu.
Ona ikadare ne htì ga slišati,
 Za molbe ni dare njegove hajati,
Buduć odlučila prija sva trpiti,
 Ner svetoga dila svoga zapustiti.

On svoje prosenje videć odvrženo,
  I svoje poštenje scineć pogrdjeno,
Odlučì odlukom jakosti hrabrene
  Dostignuti rukom družbu vridne žene.
Skrovito pokupì najbolji junaci,
  Kih znaše po župi da su rukom jaci.
Još pridružì k njima madjarski vojnici,
  Izabrav meu svimi najbolji konjici.
S tom rukom hiteći jednu noć pripadè
  Zirov grad, nju mneći, iz gluha popadè.
Ali u njem kad vilu ne najdè žudjenu,
  Poznà svoju silu za mani skupljenu.
Ona u varošu dolnjem stan držeći,
  Svaki dan raskošu svitovnu bižeći,
Kad začù da gradom knez Petar vladaše,
  I da ga ukradom rad sebe držaše,
Ne htì pokazati lica ražaljena,
  Ni hotì predati kako slaba žena;
Nerli se mužkoga srca dobavivši,
  Puta krstjanskoga zato ne pustivši,
Kazaše čuditi zač nje grad hotihu
  Kradnjom posvojiti, ki nje drazi bihu.
Ona se svojimi meu to većaše,
  Načini kojimi grad pojat mogaše.
Silom grad rvati vidjaše stvar ludu,
  A pomoć iskati ne znaše od kudu.
Odlućì rad toga silu zapustiti,
  A pomoću Boga posal dovršiti.
Utvrdì svojimi noću se pomoći,
  Segami istimi protivnih primoći.
Otajno, himbeno kako grad izgubì,
  Tako ga skroveno prijati obljubì.

Nike podložnike otajno odbrojì,
  Uzdane virnike kako sini svoji,
Tere jim način dà stvari namišljene,
  Noćnoga ukreda, oprave skrovene;
A ona dan i noć moleći, posteći,
  Z nebes božju pomoć uzdano proseći,
Ni sna oćutiti hotì ni pokoja,
  Ni kruh okusiti, tepeć se bez broja.
Noć prvu i drugu oni se siliše
  Vazet grad po krugu po kom se pružiše.
Dali jer u gradu dobra straža biše,
  Otajnu ukradu tada ne spuniše.
A kada dan treti tminom se zatvorì,
  Zaručnik propeti milost joj otvorì.
Virni podloznici čim na grad udriše
  Mirni protivnici hipom pridobiše.
Bì čudo veliko, svih njih poloviše,
  Blago svekoliko do dlake odriše.
Svi obogatiše i srebrom i zlatom,
  Stane napuniše odorom bogatom,
Vridnu Magdalenu jedino slaveći,
  Hrabrenitu ženu do neba noseći.
Ona se hoteći robja izbaviti,
  I život želeći mirno provoditi,
Pustivši ih, hotì tako pedipsati,
  Kako nje dobroti znaše podobati,
Ne kako krivici njih se pristojaše,
  Kojih po pravici pogubit mogaše,
Bez oružja konja svih čini uzjahati,
  Noge pak svakoga pod konje vezati,
Konje zauzdati praćicami čini,
  Ter ih odaslati k svojoj domovini.

Taj konac vojnice bì Paladinića,
Misto zaručnice ta mu se zbì srića.
Tač ki udovicu kradnjom, himbom lovì,
Uzu i praćicu odnì za darovi.
Po župi glas pojdè nenadinje zgode,
Koj hipom projdè i dalnje narode.
Svuda bì hvaljena vridnost Magdalene,
Nje mudrost slavljena odluke poštene.
Delbori i Juditi svi ju prilagahu,
Tretu ju na svitu za njimi brojahu.
Mnozi ju obima njima pridstaviše,
Razlozi tvrdima svoj sud potvrdiše.
Judita i Delbora jer gdi mač imiše,
Mač ove pokora i molitve biše.
Gdi njih proglasiše krvava prolitja,
Ovu proslaviše bezkrvna dobitja.
Gdi pukov skončanjem one mirovaše,
Pukov milovanjem ova se dičaše.
Svita je zavičjè mir ratju moriti,
Ove je običje rat mirom slomiti.
Osta mirujući sred vladanja svoga,
Straha nimiući igdir od ikoga.
A buduć jur svojih dobro odhranila,
I veći del od njih na dobu stavila;
Odluči rodbinu svoju ostaviti,
Daleč Gospodinu od svojih služiti.
A neka mogla bi od svojih odtiti,
Zaprična neka bi ne mogla od njih biti;
Razglasì očito da dužna zaviti,
Daleč svojih, lito imaše stratiti,
U rabskomu gradu da to izpuniti
Imiše, pri mladu ner dobu svršiti.

U tom ražaliti svoji ju ne hteći,
Pustiše ju, užiti opet brzo mneći.
Rab grad na otoku mora hrvatskoga
Leži, a pri boku kraja velebskoga.
Zapadni rat pažki iztočnim priklapa,
A iztočni baški zapadnim razklapa,
Otok tisućnicu protegnut desetu,
Ali prostranicu ne šireć viš petu.
Mil svakomu plodu, ko zemlja i more
Ljudskomu narodu podiliti more.
Zelenom dubravom s zapada nakićen,
Čudno vodom zdravom židan i nasićen,
Već humci, negoli pobrdast gorami,
A svud se raholi plodnima dragami.
Otoka na sridi, dà spoludne strane,
U kraj mora sidi rat ki zdrži stane
Zgradom obzidane zgradjenja staroga
A slovom nazvane imena rabskoga.
Množtva pun nikada i dična plemena,
Mala množtva sada od kratka vrimena.
I veliko množtvo neskladom nestaje,
I malo ubožtvo jedinstvom ustaje.
I da Šibenčani već krat ga seliše,
Zato rabskoj rani bol ne izličiše,
Ranu ku Bog stvorì, itkor ne ozdravlja
Ner tko grih ne tvori i kriva napravlja.
Rab ki polačami oholì se dosta,
Sada mirinami razcviljuje gosta.
Koga protivnici igdar ne jagmiše,
Rodni neskladnici grisi razoriše.
Šibeniče gledaj što neskladi čine,
I ta kuga ne daj da truje tve sine.

Trogir, Split, Hvar, Kotor, gledaj gdi susedi,
  Zgrizà smrtni zator rad neskladne zledi.
Strigovo, Skradin, Nin, smisli što su sada,
  Slavni Solin, Norin, neskladom svit pada.
Hrvati, Bosnjaci, Bugari, Srbljani,
  Neskladom nejaci, sužnji su vezani.
Ne daj se tašćemu vitru nadimati,
  Gdi neć u vičnjemu zatoru tašćati,
Vičnja jest besida, božje svidočanstvo,
  Svako se prosida neskladom vladarstvo,
Tamo Magdalena na pričac odtidè,
  Prik vrha zelena k Senju gradu pridè,
Od kud se pribrodì i k Rabu doplavà,
  U Rab grad uhodì vesela i zdrava.
Biše trideseto godišće svršila,
  I u jedno leto odviše stupila,
Kad ju primì grad Rab za već ne pustiti,
  Za starost svoju slab još njome kripiti.
U zapadnoj strani vrh grada istoga,
  Bihu tada stani zbora divičkoga,
Mnoge virenice gdi kralja vičnjega
  Svećahu cvitćice življenja svoega,
A sad redovnici Franciška svetoga,
  Tuj su službenici Iva blaženoga.
Ovde ju divice primilo prijaše
  Meu svoe ložnice stanje joj podaše.
Prvi dan teciše miseca rujnoga,
  Šesto lito biše osamdesetoga,
Petinadestoga vika naše slave,
  Od kad se ljudskoga griha rane zdrave,
Tuj trinadeste lit svetim žitkom živì,
  Smagajuć ovi svit njega i čini krivi,

Vrićišćem put svoju u bah oblačeći,
  Noćnemu pokoju ner bdenjem služeći.
Nje molbe i posti za čudo svim bihu,
  Kožu poli kosti trudljivo vežihu.
Mudro govorenje nje za nauk biše,
  Krotko poniženje vrh svega sloviše.
Poli stana toga vridna žena staše,
  Roda bosanskoga Jelina se zvaše.
Pokle posvojiše bosansko kraljevstvo
  Turci, izgubì se gospodsko plemenstvo.
Radić Tomaša brat kralja nesrićnoga,
  Bižeć rasap i rat plačna mista svoga,
U otok rabski se s obitilju shranì,
  Toti s mnozimi se inimi nastanì,
Meu kimi Jelena visoko sloviše,
  Jer i od plemena Marnavića biše.
Radića kad Ivan Krčki knez prohirno
  Izmamì z Raba van, i smaknù nevirno,
Ne hotì Jelena mista prominiti,
  Nerli božja sina u Rabu dvoriti.
Divstvo posvetivši zaručniku svomu,
  Pokoru obljubivši na svitu ovomu.
Prijazan držeći s Hrvaćkom Bosanka,
  Priklonstvo ljubeći svoga mala stanka;
S njome božastveni dileć razgovori,
  Načini spaseni slagajuć pokori,
Mnogo jedna drugu tim pomagajući,
  I ljubezan duhu nadovežujući.
Na dan ki se štuje za slavu onoga,
  Ki svih utišuje ognjem duha svoga,
Od kada prilikom jazikov ognjenih
  Ljubavju velikom podžgà sbor skupljenih,

Pridè k njoj redovnik malobrajtske slike,
Ridje brade človik, primledne prilike,
Ter ju jà moliti da bi Magdalena
Htila k njemu priti za malo vrimena.
Ustà se Jelina, hotì ga slišati,
Ne bì k njemu lina Magdalinu zvati.
Zvavši ju odtidè; ona dva na vratih
Crikvenih se side, jaše zgovarati.
Ona ga upita od kud je i tko je?
A on joj odvita prošenje oboje:
Od gornjih Hrvatov, rečè, sam redovnik,
Reda malih bratov pokorni naslidnik,
A dilo je moje po svitu hoditi,
Žalostna, ako je gdi koga, tišiti,
Nemoćnih kripiti na službi pokornoj,
Kripkih veseliti u kriposti dvornoj.
Tebe radi toga dojdoh pohoditi,
Za življenja tvoga razlog pohvaliti,
Pače te svistiti da red žitka tvoga
Nimaš propustiti straha rad ikoga,
I prem ovo stanje da ti je odajti,
Li tve pribivanje u Rabu ćeš najti.
Ako ov kraj grada ugodan Bogu bì,
Još drugi od sada za te Bog obljubì,
Gdi ćeš sakupiti ti svetu skupšćinu,
Bogu uzgojiti divic zadružbinu,
Ka će dika biti i gradu ovomu,
Za ogled služiti kraju hrvatskomu.
Ki Bog izvedè te iz tvoje baštine,
Vazda vladat će te srid svoje družine.
Ali kušati će te načini mnozima,
I pohodit će te pohodi trudnima.

Neće ti kratiti zato uztrpljenja,
  Zadružnik će t' bit svakoga činjenja,
A onih ke s tobom imaju živiti,
  I kojih za sobom imaš ostaviti,
Hoćeš ih gojiti kako si umila
  Ti sebe strojiti, i do sad živila.
Znaš za podložiti tilo duhu svomu,
  I divstvo hraniti divcu nebeskomu,
Vino se pristoj divi i neznati,
  Ner kad beteg koj bude ju lamati.
A meso takoje isto blagovati,
  Glavnje kakono je ognju podlagati.
Gdi vino i mladost skupa se sastaju,
  Ognjenitu jakost nečistoći daju.
Ako Noe jur star vinom se ogrdì,
  Tko se vinom igdar u dobru utverdì?
Jiliš nas propudì z raja zemaljskoga,
  Ne možè da prudi srid zbora grišnoga.
Nigda u pustošini kad se nasitiše,
  Izraelski sini, tudie se izludiše.
A Daniel mladi čim se čuvà vina,
  Nit mu srce sladì kraljevska jizbina,
Tumači skrovita tajanstva svakoga,
  Prvi ga kralj svita čini druga svoga.
Zaliho spavanje pamet zatupljuje,
  Divstva mirovanje smrtno otrovljuje.
Znaš pamet da bdenje i divstvo kripljuje
  Navlaš kad se štenje s njim sveto združuje.
Bog, kim svaka živu, sve stvoriti može,
  Od nedive divu stvoriti ne može.
Može joj krivicu za grihom prostiti,
  Li kako divicu ne može kruniti.

Divstvo koliko je lipo i izvrsno,
  Vrabko toliko je i lasno razprsno.
Družba žen domovnic i često shadjanje
  Većkrat je otrovnic divicam kušanje.
Ka svitovnih gleda i ka jest gledana,
  Zginula je vreda, al je otrovana.
Koja u zatvoru ljubav išće vanjskih,
  Stoji na oboru kripostih krstjanskih.
Koj čelo al lice pod crnim lašći se,
  Ta ponori ničice, toj dvistvo grusti se.
A ruke a prsi ako kad odkrije,
  Poštenje zamrsi, u njoj divstva nije.
Pušćeni pramici z glave odstrižene,
  Smrtni su plamici nepoštene žene.
Igdar bistro oko divu ne pohvali,
  Vazda ju duboko s poštenja obali.
Kroz oko ulazi neprijatelj k duši,
  Po koj pak svud plazi, dokle ju razruši.
Kolikim je bolje u bah slipovati,
  Ner rad svoe volje oka vik plakati.
Pogledom se David od Boga odvratì,
  Jedna ga sama vid mnozim grihom latì.
Svitovni govori koju nasladjuju,
  Lasno ju ukori tamni dostiguju.
Divici pisanja ne dopusti znati
  Gdi nje zla skončanja ne želiš gledati.
Poklisari hudi u listih kriju se,
  Kimi i dobre ćudi većekrat truju se.
Što se jazik uhu stidi odkrivati,
  To po listu gluhu smi pero pisati.
Ako poniženjem divstvo se ne kripi,
  Smrtnim uhiljenjem dušu svoju slipi.

Tim divic kraljica Mati božja slove,
Čim bi ljubovnica kriposti ovakove.
I angelski stoli oholost opustì,
I za grih oholi Bog se morit pustì.
Vlastita zabava posla divičkoga
Molitva je prava srca skrušenoga.
Molitva ju dragu čini ljubovniku.
Bez nje dušu nagu kaže zaručniku.
Kako poniženjem divica kripi se.
Tako svetim štenjem molitva diči se.
Kako kipu pomoć jest desna i liva,
Tač molba duši moć i štenje dariva.
Zato kad ostavlja moljenje divica,
Štenjem tad zabavlja da se nje zenica.
Ako li i štenje kadgod zapušćuje,
Opet na moljenje da se povraćuje.
Korablja zakona ištare ne zdržaše
Ner li pisma ona u kih zakon staše.
Korablja jest diva Bogu posvećena,
U srce ne skriva ner li božastvena.
Zakon božji ima srcem zaklapati,
Dilom ga se nima igdar odlagati.
Besiede imaju zakon onim biti,
Ki divu slišaju, kratko besiditi.
Za molbom, za štanjem divica da trudi,
Ako će poštenjem resit svoji udi.
Pokora spasena trudom pomaga se,
I korist poštena stanu pribavlja se.
Trudom i rukama ka skup ne pomaga,
Ni pravo s sestrama da se ta zalaga.
Paval ki naukom za svih se trudjaše,
Sebi i svojim rukom svojom hlib spravljaše.

U svetom nauku zato zapišuje,
  Tkogod šćedi ruku da kruh ne blaguje.
Jerolim i blagom i krvju slavan bì,
  Ali trudnom snagom vazda hranu dobì.
Stari pustinjaci nebesa dobiše,
  Nemoćni i jaci jer vazda trudiše.
Tko napastovanja želi ne čutiti,
  Trudna dilovanja tribuje hititi.
Zabavljenu trudom kad diaval gleda,
  Napastovat hudom misalju te preda.
Dangubno te kada vidi praznovati,
  Svaka tamna tada nastojit kidati.
Svitovne pečali i skrbi življenja,
  Jesu ter ne mali opotri spasenja.
Obadom dračevnim spasitelj jih slaga,
  Ko trnjem oštrenim piénu sidbu smaga.
On ki zviri hrani i puste ptičice,
  Neće pustit mani svoje zaručnice.
Osobojci, shrane, poganska su dila
  Kih nepravde hrane i krvava sila.
Krstjanin se ima na Boga spušćati,
  A divica nima svitovna smišljati.
Bog, ki pukov množtvo po pustinjah hrani,
  Povoljno uboštvo od nišćete brani.
Koja ugadjati zaručniku želi,
  Ima se odivati kako joj on veli.
Jer ako ju najde inako rešenu
  U posumju zajde ne mnogo poštenu.
Ubog od svemoga on se htì stvoriti,
  Druga ner uboga ne može trpiti.
Na kog se laskata odića redovska,
  Sime je Pilata, prasmina židovska.

Budi da čistinja u ruhu jest sveta,
  Mehčina, svitlina, Bogom jest prokleta.
Sveti pustinjaci vrićišća nosiše,
  Tim diavla, jaci svit, sebe dobiše.
Da Bogorodica od kraljev izajdè,
  Li ubožarica u svemu se najdè.
Kad virno obćenstvo budete hranile,
  Obilno blaženstvo budete imile.
Ovdi nimajući potribe ijedne,
  Gori primajući sto na misto jedne.
Što ner osobojstvo Skariota zgubì?
  Ananiu skrovstvo sa Safirom ubì.
Posluha vridnosti neću spominati
  Onim kim jest dosti zaručnika znati,
Ki pokle proslavì uboštvom rodjenje,
  Posluhom boravì sve svoje življenje.
Bog veli, budući htì slišat človika,
  Poslušno živući dà človiku lika.
Posluhom na drvu križa htì umriti,
  I njim ranu prvu našu izličiti.
Jagnjac po posluhu nazvà se pitomi,
  Time tvrdouhu zmaju oblast slomì.
Za Janjcem po dvoru nebeskom šetati
  Ne može, tko u zboru neće poslušati.
Posluh mir pribavlja, ljubav i jedinstvo,
  Smetnje nas izbavlja, uzdrži sestrinstvo.
Gdi posluh ne sklada družbu sakupljenu,
  Sve se tu propada u propad paklenu.
Kraljestva i gradi neposluh razorì,
  I rati i gladi i kuge otvorì.
Gdi ove kriposti milošća sjedini,
  Dar božje milosti bude u skupšćini.

Milošća kraljica svake jest kriposti,
  Virna uzdržnica krstjanske krotosti.
Spasitelj najveće nju nam priporučì,
  Tko se nje odmeće zgubi rajski ključi.
Vira i ufanje prve su kriposti,
  Ali sve zaman je bez njeje milosti.
Gdi milošća zbori sveti ne vežuje,
  Pakleni zatvori diaval shranjuje.
Gdi milošća zbori sveti opasuje,
  Andjelski tuj hori svit ov uživljuje.
Otcu duhovnomu svaka je kazati,
  Bogu svevidnomu tko neće lagati.
Tko grihov zakriva otajne tamnosti,
  Hoteć se poriva u vične tamnosti.
Ženska je taj narav grihom se stiditi,
  I duševnu nezdrav do groba sliditi.
S toga ih dil veći milost božju gubi,
  I u bah cvileći ćuti skargit zubi.
Pri ner grih tvorimo njim se je stiditi,
  Kad se u njem ćutimo, smrtno ga 'e kriti.
Tko rane zakrije, od njih će umriti;
  Tko na lik odkrije, on će se izličiti.
Likaru jednomu tko grih ovde skrije,
  Na sudu općenomu svemu svitu odkrije.
A likaru komu? Ki grih tvoj miluje,
  Jer u tilu svomu istu skvrnu čuje.
Otcu duhovnomu što već grih zakriješ,
  Svitu sveznanomu to se već odkriješ.
Pravda božja hoće da tko se njim stidi,
  Da njegove zloće vas svit ovdi vidi.
Kako otcu tvomu ni tamna tajati,
  Tako 'e istomu i dobra kazati.

Jer većkrat kad mnimo ko dobro tvoriti,
  Tad se nahodimo van puta hoditi.
Igdare razuma tolika nimamo,
  Od druga, od kuma da svit ne pitamo.
Vićnici imaju svitovna gospoda,
  Od kih svit pitaju kad dojde ka zgoda.
Hudinjak himbeni bilom crna skriva,
  Ter nas u pakleni tim zarov proriva.
I svitla iglica crni konac vodi,
  I bistra vodica na dnu kal nahodi.
Ni se kud uzdati u sami možjani,
  Vidimo padati i kralji i bani.
Zato se je k svitu boljih uticati,
  Dokle smo na svitu, starijih slišati.
Prijatelj novoga da svita ne daje,
  Dobru svita tvoga li bolja pridaje.
Rečè joj napokon: ovo ti uglavljam
  I za tverdi zakon svim tvojim ostavljam.
Kigod su počali vičnjemu služiti,
  A pak su sustali tuj službu družiti,
Tvrdji se stvaraju nere mraz ledeni,
  Crniji ostaju ner crni ugleni.
Ovih je spasenje jur, reci, zgubljeno,
  Smrtno osudjenje u paklu spravljeno.
Mnozi ini dari božji joj otvorì,
  Mnoge ine stvari jošće joj govorì,
I pokorni trudi kako se plaćaju,
  I pohotne hudi ke muke imaju,
Kako nepristaju nebeska veselja,
  A konca nimaju paklena dreselja.
Tim ju nutkajući na svako trpljenje,
  A obitajući vikovno življenje,

Napunì sladostju nje srdce skrušeno,
  I svakom vridnostju ostavì rešeno.
A sladostju tolikom sve joj izgovorì,
  Ljubavju velikom da joj srce zgorì.
I jedva budući od nje odstupio,
  Skoči ga iščući kuda se`je dio,
Želeći opeta s njime besiditi,
  Naučenja sveta od njega primiti.
Buduć ga vidila crikvom odhajati,
  Jelinu je upila, ka staše van vrati',
Moleći da bi ga vratiti činila,
  Ona njoj, da ni ga, govori, vidila
Ni crikvom hoditi, ni stupiti z' vrati'
  Ner s njem govoriti i zajedno stati.
I pokle obe ga svude tud iskaše,
  Igdire tere ga ne nahodjevaše;
Počà razmišljati, da ne smrtni človik
  Biše bil na vratih, ner rajski sladovik.
I još povirovà da Franciško slavni
  Bì, ki ju svitovà, otac nje poglavni.
Ali ju Bog ako tač milo pohodì,
  Neprijatelj svako zlo na nju navodì.
Kroz noć ju smetaše napastmi svacimi,
  Tugami moraše dnevom razlicimi.
Ni moći zbrojiti njeje pritrpljenja,
  Ni izgovoriti trudna podnošenja.
A ona posteći vrićišćem spletena,
  Na molitvah bdeći pokorom skrušena
Sva pribrdjevaše ljubavju božjome,
  Mira li nimaše u tilu svojome.
A moleći Boga da bi 'oj javio
  Gdigod mista koga, gdi bi služen bio

Od njeje slabosti, dokle bi živila,
  Dokle trudne kosti zemlji bi ostavila:
U kraj Raba grada, a s iztočne strane,
  Gdi se nuglom sklada rat gradske obrane,
Malahna crikvica biše od starine,
  Kako pritlosnica pripostne zidine,
Otcu pustinjakov Antunu svećena,
  Tada od zemljakov istih zapušćena,
Nadahnuta Bogom obrà toti stanje,
  Gdi moću ubogom spravì pribivanje.
Mistace zgradivši bez ke zališice,
  K sebi pridruživši dvi božje divice,
Treti red svetoga Franciška dvoreći
  Života čudnoga zakon uzdržeći,
Gdi dne današnjega redovski prostori
  Uzdrže vičnjega zaručnika zbori,
Gdi mala crikvica veliku porodì,
  Jedna udovica mnoge dive plodì,
Dive, kim primine nima kraj hrvatski,
  Ner svete Justine poznani skup rabski.
Brzo nje činjenje proglasì krajinu,
  A sveto življenje i zemlju tudjinu.
Nje družbe divice mnoge poželiše,
  Vridne redovnice za majku prosiše.
Ona ka spasenju svomu nastojaše,
  Ka u poniženju živiti željaše,
Ne htì se umoliti prošenju svačjemu,
  Želeći živiti u miru svoemu.
Korist iskrnjega li veće ljubeći,
  Ner žitka svoega ugodjaj scineći,
Tri mlade divice plemena rabskoga
  Vazè družbenice mala zbora svoga.

Tako samopeta u zboru živeći,
  Sva dobra i sveta kazà im učeći.
Vrh svega držeći življenje općeno,
  Bez njega scineći red žitje pakleno,
Srdce i dušu jednu hteći da imaju,
  Osobšćinu ijednu igdir da nimaju,
I da pitome se u svem pokažuju,
  Od zališice se svake uzdržuju,
U miru jedinstvo duhovno hraneći,
  Redovsko sestrinstvo tim dilom kripeći.
Zakoni sveti jim često ponovljaše,
  Nauci vridni jim priporučevaše.
Sestrenic jim množtvo branjaše primati,
  Ako sve redovstvo htihu uzdržati,
Jer reciše: množtvo večkrat smetnje radja,
  Ritko se pogodstvo u množtvu nahadja;
Množstvo obsluženje reda razrušuje,
  Bezredno življenje vazdi zastavljuje;
Koj htì spasitelj svega svita biti,
  Htì se naučitelj dvanadestih riti.
Svitovne divice s svetimi držati,
  Kad se domovnice jur mogu nazvati,
Kako smrtnu kugu njim zabranjevaše,
  Redovsku narugu tih imenovaše.
Ruha svitovnoga tacim dopušćati
  Srid zbora svetoga, ne dà spominati.
Pod ruhom svitovnim misli su svitovne,
  Ke družbam redovnim uvik su otrovne.
Svaka ptica s jatom svojim pogadja se,
  Divojka i z bratom u ritko sklada se.
Mlado stabalce se daje ugibati,
  Staro ne dade se nego li lamati.

Često govoraše: Hćerce poljubljene,
  Kriposti su naše napastju slavljene;
Sve vaše radosti u tomu scinite,
  Kad se u razlikosti napastih ćutite;
Jer napastovanje viru izkušuje,
  A njom dilovanje svako se svršuje.
Kad nas izkušuje mučno uzstrpljenje,
  Tad nam dopušćuje Bog svako prošenje.
Itkor bez napasti ne bì prijat Bogu,
  Isti Bog se klasti hotì u tu slogu,
Kada u pustinji diaval izkusì,
  Gdi svojoj udinji sve himbe nabrusì.
A čim Abram Bogu mil i drag stvorì se,
  Nere čim pod mnogu napast podložì se,
Sina jedinoga kad htì posvetiti,
  Naredjenje Boga za ne prikršiti,
Od ploda čigova Bog obećal biše
  Da se put Krstova stvoriti imiše.
Velikim se trudom stiče velo blago,
  Dragom se razbludom stara tilo nago.
Sladko besidjenje kojim jih učaše,
  Najtvrdje velenje njim osladovaše.
Lica uljudnoga priprostna milina
  Činjenja svakoga biše im lahčina.
A gdi prva svaki posal popadaše,
  Trudi svakojaki ugodni činjaše.
Ne samo onima, s kimi stanovaše,
  Dà još izvanjskima milo ugadjaše.
Ali tko dojdjaše s njom se svitovati,
  Aliti iskaše žalost olahčati,
Svakoga odaslati mirno nastojaše,
  Milosrdna mati svim se kazovaše.

Često razplitaše od griha grišnike,
  Svetinjom svetjaše skrovnom pravednike.
I prem da nemoći česte ju lamahu,
  Iskrnje pomoći u njoj ne smagahu.
Pokle ju različne bolizni moriše,
  Tuge vodenične kip joj razapriše,
Koje, prem da tilo teško potromiše,
  Ijedno nje dilo sveto ne skratiše,
Svaka podnašaše na njega misleći,
  Koj zlobe naše smaknù smrt trpeći.
Svako joj se malo trpljenje činjaše,
  U križa zrcalo kad se zagledaše.
Ali kad smišljaše pakla muke vičnje,
  Ali razbiraše rajske slave višnje,
Pače što nemoći vekše ju morahu,
  Svetije pomoći nje dila sticahu.
I tad se scinjaše jačja i kripkija,
  Kada se ćućaše udi nemoćnija.
Šest lit i saviše četrdesetokrat,
  Usta nje ne jiše na dan ner jednokrat;
I tad meso za smok igdar ne okusì,
  Sočivo joj obrok bì, al zelja busi.
Već vonjem ner vinom samo se ličaše
  Kad nelagodšćinom srdčenom tužaše.
Sridu, petak, svake subote, takoje,
  Suhova jednake i poste Gospoje.
Ostali nje posti i trudne pokore,
  Nebeske milosti, tko spisati more?
Jednokrat ju nemoć stisnù dugovita,
  Devet se tužna zloć misecih ju hita,
I tako skršì joj snagu svega tila,
  Da ne ostà u njoj uda koga cila.

Ako se kad htiše malo podvignuti,
Uzom joj se biše tribe potegnuti,
Koja radi toga spod strihe višaše,
Kipa betežnoga ter slabost jačaše.
Treto i petdeseto jur biše svršila
Svoga doba leto, i sva se skršila.
Sestrenice mneći da je na rastanci,
I tako sudeći likari i znanci,
Sveto ju činiše z Bogom narediti,
Napokonjim više mazanjem kripiti.
Ona svako dilo hotì ispuniti,
Jak da bi joj bilo tudje duh pustiti.
A jer sestrenice nje odhod cviljahu,
I jur sirotice bez nje se scinjahu,
K njim se obrativši, milo ih poglедà,
Paka glas pustivši, glas njim veseli dà:
Da ju Bog ne htiše od njih razlučiti,
Ner da još imiše po duglje živiti,
Tri godišć osmine da još ostajahu
Do one godine, ku tada cviljahu.
I to da baba nje, materina mati,
U sni s strane višnje dala joj je znati.
Malo potom toga z nemoći ustà se,
Žitka redovskoga k zakonu pridà se.
Ni ga prikršiti rad nelagodosti
Htì, ni propustiti rad težke starosti.
Svojimi rukami obuću, odiću
Pribavljaše sama, i jiliš i piću.
I tako činjaše i inih truditi,
Nit jim dopustjaše inako živiti.
Pavla poslušati hoteći u tomu,
Koj blagovati brani dangubnomu,

I koj rukama hranu dobivaše
  I još potribama inih pomagaše.
Al ako se trudom tilesnim krčaše,
  Bog ju čudnim čudom u duši kripljaše.
Svetih svetkovine vazda kad štovaše,
  Mile darovšćine nebeske ćućaše.
Jer kad se stavljaše svetih razmišljati,
  Kih tada štovaše crikva sveta mati,
Bog joj istinito svaka odkrivaše,
  Da svetih očito u bitju gledaše.
Blagovišćenice dan sveti brzeći,
  Uživà Divice slave, njih videći.
Vidi nebeskoga letit poklisara,
  Divi pričudnoga glas navistit dara.
Sliša razgovori Dive z Gabrielom,
  Milosti ke gori ne da Bog angelom.
Vidi poniženstvom Divu Bogu milu,
  Punu božanstvenstvom u utrobe krilu,
Gdi gore priglavlja, gdi svoju rodicu
  Na stanu pozdravlja prisobnu staricu,
Gdi u utrobi nje ditić se raduje;
  Kralja slave vičnje gdi u Divi štuje;
Gdi Elizabeta Divi se podlaga;
  Skrovnoga diteta gdi radosti slaga;
Gdi veliči Diva božja veličanstva,
  Priklonstvom pokriva svoja dostojanstva.
Potle smišljajući muku stvorca svoga,
  Majci žalujući sinka propetoga,
Vidi poniženo gdi sin majku moli,
  Da blagoslovljeno od nje bude doli,
Što gori srid neba otac mu naruči,
  Da trpi do greba za grih, ki svit muči;

Gdi blagoslov majka sinku udiljuje,
  Hvali mu dila ka otac naredjuje;
Napokon večera s učenici gdino,
  Staru nova vera gdi svrši istino;
Gdi za poniženje rubom se zastira,
  Bog svoje stvorenje od kala opira;
Za bilig ljubavi i gdi svoe tilo
  U hlibu ostavi istino i cilo;
Gdi mu jedna zdila s Judom jest općena,
  Komu sveta tila milost ni skratjena;
Priko cedronskoga potoka gdi hodi,
  Sela getsmanskoga u vrtal dohodi,
S trima učenici na stran se odpravlja,
  Ini naslidnici po dalje ostavlja;
Gdi se otcu moli strašno se grozneći,
  Z glave do tleh doli krvju se znojeći,
Učenike budi, trikrat k njim hodeći
  Ter se mani trudi, pak ih pušća speći,
Juda ga Židovom pridaje nevirno,
  Pridaju celovom pokrije pohirno;
Njegovi krvnici gdi ga zavežuju,
  Gdi ga učenici strahom odbiguju;
Gdi ga dovukuju k Ani poglavici,
  A na nj svidoku tuj krivorotnici;
Smradom gnusa svoga gdi ga pognušuju;
  Prik lica slavnoga gorko zaušuju;
Petar ga se odmitje rotnim zatajanjem,
  Opet se namitje jadnim oplakanjem;
K stupu privezana u dvoru Pilata,
  Biči nakazana jak tamnoga tata;
Gdi Pilat pred pukom kaže izranjena,
  Pod trnja klobukom rane zapletena;

I gdi nastoji ga smrti ukloniti,
  Vapije, propni ga, puk, hteć ga zgubiti;
Vidi ga osudjena s dvima razbojnici,
  Križem naprtjena meu zlimi vojnici,
Haljami odrta jak zločinca znana,
  Vrh križa prostrta čavli začavlana,
Na visokoj gori srid tamnih viseći,
  Okolo zlotvori rugom se cireći;
Gdi suncu žarkomu svitlost se zakrije,
  Za zlotvori k svomu otcu gdi vapije;
I gdi ga razbojnik jedan s križa psuje,
  Drugu dobrotvornik on raj obituje;
Gdi žuč okusivši, pušća duh vapijući,
  Glavu priklovnivši, puca svit drhćući;
Gdi mu rebra bode po smerti sulica,
  Potok krvi i vode od kude protica.
Z križa sazvišeno, i majci u krilo
  Svetoj položeno, gleda mrtvo tilo.
Iz krila majčina vidi sprovodjena,
  Nad kim vela stina leži navaljena.
Četrdesetice post nigda brzući,
  I bez pristanice molbom dugujući,
Mnjaše joj se biti u mistu pustomu,
  U kom htì postiti Krst na svitu ovomu.
Neoskvrnjenoga Janjca u pokori
  Gleda, i Boga svoga gdi se gladom mori;
Gdi sotona huda, Boga napastuje,
  Bog ne biži truda, jer s njime duguje.
Napokon pravica hudinju dobije,
  I zvizda danica prid suncem se krije.
A kad porodjenje Krstovo štovaše,
  Ditešca cviljenje u jaslih slišaše,

To ti ga gledaše pod parom živine,
  Naga milovaše vrh suhe travine.
Majke ponižene smišlja srićnu zgodu,
  Divstvom uzvišene jošće po porodu,
Vazda virnu družbu Osipa staroga,
  Nepristajnu službu jak otca pravoga;
Gdi su se Angeli tuj z neba spustili,
  Glasi priveseli u slave združili;
Gdi šalju pastire k božjoj gostinici,
  Ovi puni vire dotiču k Divici,
Nebesko rodjenje Divici vesele,
  Jere odkupljenje već svoje ne žele.
A drugda brzeći svetih kraljev blagdan,
  Gleda ih jazdęći iza iztočnih stran,
Gdi ih zvizda vodi k židovskoj državi,
  Svud prid njimi hodi kažeć njim put pravi,
Za njome stupaju u Jerusolim grad,
  Svakoga uprašaju novoga Kralja rad;
Gdi se Irud muti i Jerusolimani,
  Misleć kraljev puti da nisu za mani;
Gdi Irud skrovito kralji upituje,
  Vrimė istinito zvizde iziskuje,
Tere se svituje i knižnici svojima,
  Gdi se Krst pišuje da se rodit ima;
Oni svidokuju u gradu Betlemu,
  Istinu kažuju po proroštvu svemu;
Kraljem, Kralju, veli, kada poklone se,
  Jer ga častit želi, da k njemu vrate se;
Gdi Jerosolim grad oni ostavljaju,
  Te se za zvizdom tad k Betlemu odpravljaju;
Gdi vrh gostinice jur zvizda počiva,
  Ditića i Divice stanišće odkirva;

Gdi padši ničice kralju se klanjaju,
  Na krilu Divice, jer ga Boga znaju,
Blago otvoraju, Sinku i Divici
  Dari pridavaju kako podložnici,
Od tud se vraćaju inim putom k stanu,
  Iruda ostavljàju s Židovi na stranu;
Vidi ga bižati u jejupske strane,
  Jer ga Irud klati išće po sve shrane,
Do smrti Iruda gdi s Majkom počiva
  I s Osipom, truda ki mnogo uživa;
Od tud jih vraćati gleda k Nazaretu,
  Gdi bì pribivatí s svojimi Ditetu.
Takova i mnoga nebeska vidjenja,
  Dil biše svetoga nje vazda moljenja.
Ni to kazovaše da je ona gledala,
  Nere govoraše da je sve slišala
Od prijateljice, ku Bog milovaše,
  Da joj otajnice takmene objavljaše.
Tim razgovaraše često svoju družbu,
  Kad joj uglavljaše prema Bogu službu.
I to vazda moli da, čim bi živila,
  Ne bi komukoli ka od njih odkrila.
Tim ih podžigaše na svetih slidenja
  Kada njih štovaše brzitnja poštenja.
Time priprošćinu pripoporučevaše,
  Svetu pitomšćinu time ih učaše.
Divstva neoskvrnjena tuj nauci bihu,
  I sličja blažena, ka sveti imihu;
Toti uztrpljenje srdca i jazika,
  Ritko izhodjenje prid oči človika.
Svetoj se pustinji zatvor priličaše,
  A triznoj jizbini post Krstov držaše.

Posluh i mučanje toti se učahu,
  Podjamstvo, mrmnjanje paklom se sudjahu.
Tuj služba pokorna vrutak nahodjaše,
  Molitva neumorna zrcalo vidjaše.
Pogrda liposti i svake tašćine,
  I svete kriposti imahu načine.
Trudov podnošenje i svake žalosti,
  Nemoćno trpljenje vidjahu vridnosti.
Bdenje, pedipsanje, milošća, poštenje,
  Pohvalno mučanje i svako svršenje.
A divstvo vrh svega, kim se nebo diči,
  Ko sklopi vičnjega, tuj bihu nje riči.
Srdcem i ričama ko kad ne prosiva
  S ludima divama odgoni se diva.
Divstvo je žilj bili, kruna premalita,
  Rič da ga uhili, troha ga se hita.
Na žilja bilini najmanja skvrnica
  Lipost mu promini, spada mu krunica.
Da lude divice divstvo uzdržaše
  Ne biše pirnice, jer svitlost nimaše.
Tač hćerce svistjaše majka starolika,
  Tak ih dojaše misto meda i mlika.
Ali sebe tada najiveće glozaše,
  Da već kako mlada Bogu ne služaše.
Hćere ju zorahu u svakom činjenju,
  Srdce prilagahu njeje govorenju,
Kako pčelice za kraljem litahu,
  Jak drobne piplice za majkom venjahu.
Skuka ni jauka tuj se ne slišaše,
  Svetoga nauka gdi jih red učaše.
Dila najskrovnija njeje zamirahu,
  Jer jih koristnija vazda nahodjahu,

Većkrat ju vireći kroz rizi ložnice,
Gdi staše moleći i grozeći liće.
S zemlje ju gledaše dignuto visoko,
Gdi se kretaše, ni mikaše oko.
I u bitju tome kupno ju gledaše,
Inaku u drugome vrimenom poznaše.
Drugda ju veseljem gledahu kopneći,
Sladkim besidjenjem dugo besideći,
Kako da bi s kime tada govorila,
Al ku u to vrime opravu imila.
Po svakoj prilici tad s Bogom općaše,
Al u ljudskoj slici s Andjeli župljaše.
Mnoga ina dila čudna zamirahu,
Da ih ne bi uzrila mudro se siljahu;
Dila zamirita prik reda naravi,
Vekši dil skrovita, kih pomnja objavì.
Al čudne pokore da se u njoj vidiše,
Od mraka do zore bdenja ju družiše.
Postom čudnovatim da sebe moraše,
Vrime dugovatim moljenjem tratjaše.
I da se činjaše od svih potisnija,
K postu priticaše pače najhitrija.
Rukami trudnimi trudit ne stajaše,
Ner sebe, žuljimi inih hranjaše.
I dilom i slovom da se ne omrazi,
Prid družbom takovom, ka svaka nje pazi,
Boli uztrpljivo nemoćne da nosi,
Živi ljubeznivo s svakim ko ju prosi.
Sve ine kriposti da ima družene,
Ke rese vridnosti jedne svete žene.
Čudo je, dà čudo stvorja dangubnoga,
Koje žive hudo srid svita ludoga.

Što čovik ne kuša, mučno uzviruje,
Što nevičan sluša, u ridko diluje.
Tak ki nehaju sveta dilovati,
Kad sveta slišaju, trude virovati.
Dali jedna žena ka knjige neznaše,
Ni slova mrčena združit umijaše,
Jer njeje stariji tako ju odgojiše,
Nauci knjižni da joj zabraniše,
Knjiga i mač kako mužem pristoje se,
Neznanjem njih tako žene ne škode se,
Ženskih glav poštenje gubi pisma znanje,
Gdi njih uzvišenje pisma je neznanje,
Jedna, dim, da žena da knjige neznaše,
Ni slova mrčena da združit umijaše
Svih svetih dogode mudro razbiraše,
Sveta pisma zgode virno kazovaše,
Naučiteljnike i da crikve svete
Zadive bez ike pozivaše i štete,
I da njih naukom lasno se služaše,
Jak knjižnik ki mukom velikom jih znaše.
To je osobojšćine božje udiljenje,
Gornje izvršćine čudno prosvitljenje.
Time Magdalena čudom bi rešena,
Kako ijedna žena Bogom prosvitljena,
Da jur je vrime s Bogom ju združiti,
I nje slavno ime s slavnimi brojiti.
Godišć provadjaše šest i sedamdeset
Tisuć pet sto staše jedno i trideset,
Od kad se Bog hotì s nami pobratiti
I našoj grihoti staroj moć skršiti,
Jur biše vidila svojimi očima,
I biše čutila čućenji svojima,

Sve, čim na Ivana sveta bì nikada
  Vratih uvižbana brata od rijobrada;
I što joj navistì po smerti nje vojno,
  Kad htiše ulisti u raj s njim pokojno;
Biše roda svoga zator jur vidila,
  Puka hrvataskoga razsutje slišila;
Pod Turci Bosnu svu biše oplakala,
  Hercega državu zgubljenu jadala;
Kralja bosanskoga sime zatrveno,
  Ime gospodskoga plemena zgubljeno;
Dil njih odvedeni u vičnje sužanstvo,
  A dil obaljeni u tursko poganstvo;
Tako raztrkane i Hercegoviće
  Z doma izagnane, bez blaga, bez sriće,
I Crnoevića gospodstvo skončano
  I Dešpotovića daleč razagnano;
Biograd, carima ki se već krat rugà,
  Obaljen sasvima i turačka sluga;
Lajuša vridnoga kralja umorena,
  Rusaga ugarskoga oholstva svaljena;
Silom Sulimana tri krat rusag plinjen,
  Smradom luterana za dugo uhiljen;
I knezi i bani roda hrvatskoga,
  Stvoreni, nazvani zob gnjiva turskoga;
S Derenčinom banom koji poginuše,
  S Karlovića Ivanom najzad se smaknuše;
Primorje hrvatsko plinjeno, paljeno,
  Usilstvo turačko po njem utvrdjeno;
Velebić zeleni opušćen do mora,
  Neretski hrabreni kraj razsut do zgora;
Obrovac i Skradin s poglavnim Bribirom,
  S njimi pritvrdi Tnin, pod turskom nevirom;

Nebrojne nemoći biše boravila,
  U dnevu, u noći sve tuge podnila.
Tri dni pri blagdana svih Svetih slavnoga,
  Sideći srid stana mala zbora svoga,
Rečè: da drugoga da neće sve priti,
  Jer ka od onoga zbora će umriti,
I prem da vrh toga većkrat ju uprašaše,
  Slova istinoga od nje ne imaše.
I tako živeći s njimi vrime projdè,
  Dočim dan brzeći Filip Jakov dojdè;
Z sajma bnetckoga a jer tad čekahu
  Plaću truda svoga, kim sukna težahu,
Kojime življahu bez blaga inoga,
  Ubožtvo zdržahu i tim reda svoga,
Rečè sestrenicam: čim ćete moj sprovod
  Spraviti, pokle k nam ne dojde z Bnetak brod.
One to slišeći smetene ostaše,
  I grozno cvileći odgovor joj daše:
O majko s nami Bog, suseda imamo,
  Ki ne išće zalog kad zajam pitamo,
On će nas pomoći dočim trud naš dojde,
  U zdravju, u nemoći, igdar nas ne ojde.
A ona im na to milo odgovori:
  Nemojte da zlato ni srebro vas mori,
Bog nas našim trudom neće ulišiti,
  Mojim mrtvim udom pomoćnik će biti,
Jer neće suditi moje grišno tilo,
  Čim vaš trg imiti ne budete cilo,
Kim ćete i majku vašu sprovoditi
  I potribu svaku kućnu napraviti.
Brod z Bnetak na vrime po riči doplava
  I zajedno s njim njih dotoka zdrava.

Potole treti dan logom se razbolì,
  Ljute ju sa svih stran obujaše boli,
Ke joj desnu stranu tila razslabiše,
  Da ni rukom ganù, a rič zagubiše.
Devetoga logom do dne zamrtvena
  Ležà, ni zalogom, ni pivom kripljena.
Samo na dan peti dva jaja prijati
  Htì, za ugodjaj sveti spovidniku dati.
I prem da nje tilo kriposti nimiše,
  Nje duhovno dilo svako živo biše.
Riči ne mogući ikakor izriti,
  Li uda mičući htì slisana biti.
Tako na dan sveti petka poslidnoga,
  Čini se izneti iz ložišća svoga,
Pak se čini gola na zemlju staviti,
  Za svaka ohola time pogrdititi.
Tako se od svetega naučila biše
  Frane otca svoga, koga slidit htiše.
Zatim se opeta hotì oblačiti,
  I vrhu kreveta ložnoga svaliti.
Jur se noć zavila biše gustom vlakom,
  Četvrti zbrojila roci svojim mrakom,
Kada stan prosinù zalihom svitlinom,
  Svaki mrak odrinù prisvitlom vedrinom,
Mnoge vošćenice kako da bi sjale,
  I noćne mračnice iz stana tirale.
Za tim se ugleda redovnic mnogi broj
  Gdi po stanu peda, kakono gudni roj.
A jedna zmeu njih kućnih zbudjevaše,
  I njih po ime svih k redovnicam zvaše,
Jošće se čujahu mnozi redovnici,
  A stope slišahu muške, po prilici,

Ki sladko tutnjahu, kakono pčelice,
  Al se ne vidjahu ni tilo ni lice.
Kućne sestrenice istinom scinjahu,
  Da tretoredice k njih majci hodjahu,
Kih u gradu tada mnogi broj življaše,
  Staru maju vazda u svemu štovaše.
Da kad se osvistiše, da kih ne poznašè
  Od inuda biše, božji dar držaše.
Poli majke staše tako ti onu noć,
  Spravne se držaše na svaku nje pomoć,
Jedanadeseti dan miseca pak svanù,
  Bolnoj mnogo žudan, da ne njeje stanu,
Božjom pogrobnicom nigda pripoglavan,
  A sada Divicom svih divic prislavan.
Ta dan ju pohodì vaskoliki rabski grad,
  Svak od nje odhodi kažući cvil i jad;
Kih kad ne mogaše ričju odpravljati,
  Svih se silovaše milo pogledati,
Kom jednom mogaše i rukom i glavom,
  Od sebe odšiljaše ljubvenom odpravom.
Jur kad k zapadu se sunce naginjaše,
  Čudne po stanu se svitlosti užgaše.
Tolikom svitlinom svåka prosivahu
  Stan istom istinom da gorit držahu.
Li brzo poznaše nebeške pokode,
  Bogu hvale daše, ne vidivši škode.
I ne ugasiše svitlo laskatanje
  Svu noć raholiše tim sivanjem stanje.
Polu noći okolo priko reda jasnù
  Ter sjanjem oholo vrh nemoćne lasnù,
Da svitlost trpiti sestre ne mogahu,
  Ner joj se za ukriti, oči odvratjahu.

Ona govoriti premda ne mogaše,
  Li hćerce kripiti sve se silovaše,
K njim se navraćaše rukom i očima,
  Vridna ih učaše razlozi svacima.
U istoj svitlosti rukom jednu lati,
  Zrakom te liposti počè joj kazati:
Da razpušćevati službe božje nima,
  Ako želi sjati svetimi zracima;
Ner strplivo stati u svetoj odluci,
  Primoć se ne dati lina tila muci.
Ako iznutra se pamet nje vedraše,
  Ne manje z vanka se radost kazovaše.
Licem rumenilo rožice kazaše,
  A drugda bilino vrh žilja imaše.
Za noćnom svitlinom nediljni dan svanù
  U ki Bog se s plinom svetih z greba ganù.
Isti dan se rači i nju zvati k sebi,
  Ka rad njega tlači sve što je pod nebi.
Na pol puta svoga čim sunce dostupì,
  Srid dvora svetoga Bog ju k sebi skupì,
S kime kraljevati počè u dan oni,
  U ki zasnovati htì Bog svita okoni,
Pokojno izdahnù kakono ptičica,
  Ni strahom uzdahnù, ni navraškà lica.
Oči otvoreni put neba držeći,
  Puti pripravljeni veselo zoreći.
Usnù kako koji za trudom ligaju,
  I želini pokoj sladko uživaju.
Tako Bog pokojno trudnih olahčaje,
  Za trudom dostojno mito njim podaje.
Smrt dobrim je pokoj, počalo življenja,
  Smrt je zalim oboj, počalo mučenja.

Tamičar pravednjak kada se nahodi,
Z tamnice veseljak stupa i izhodi.
Tamničar krivice, koga osudjuju
Silom ga z tamnice na smert izvukuju.
Trideset litah dva, pet sat viš tisuća,
Od roda krstova tecihu biguća,
Klement na rimskomu stolu tad sideći,
A na cesarskomu Karlo cesareći,
Vlast saga ugarskoga Ivan vladajući,
Fernanda od nimškoga nemir imiući,
Smradi luteranski vas siver smradeći
A oganj poganski krstjanstvo paleći,
Ostà razcviljena sva množ Raba grada,
Gorko uhiljena družba njeje stada.
Vas grad tuj navalì, majku cvilujući,
Ni veli, ni mali pridè, ner plačući.
Vas stan, a ložnica navlaš, gdi bolila
Biše pokornica, i duh izpustila,
Čim zihnù, razpustì čudno mirisanje,
Ni taj miris pustì mnozih dan ćekanje.
Nje sprovod izpravljen bì bez oholije,
A nje kip postavljen kod svete Fumije,
U crikvi poznanoj sveta Brnardina,
Od družbe držanoj male bratje čina,
Gdi Hercegovića i Vlatko počiva,
Slideća nesrića i mrtva i živa.
Jer kako gospodstvo izgubì živeći,
Tač mrtav pogrobstvo prominì ležeći.
Otac nje duhovni od nje ne odstupì,
Dokle ju u vikovni Bog pokoj ne skupì.
Ki pak nje življenje u pismo postavì
Nje skrovno obćenje s Bogom nam objavì,

Z čigova istoga rukopisa ovo
  Pivanja svetoga složeno bì slovo,
Slavnoga slavnije da je ime Boga,
  Ki slavom odije dila stvorja svoga.
Sad na svrhi penja ove slabe sloge,
  O skazni poštenja, i svetinje mnoge,
Nijednom kripostju pojnik narešeni
  A grišnom slabostju jadno razrušeni,
Sada te skrušeno i srdčeno moli,
  Vridna Magdaleno da pogledaš doli,
Jer ga ćeš viditi gdi žalosti svake
  Silan jest trpiti trohe rad opake,
Kom je duše lipost većkrat oskvrnio,
  I nebesku kripost od sebe odvratio.
Jure tri stotine litah razbrojiše,
  Tolikrat ledine zimske se sklopiše,
Njega porodica da neima mira,
  Jere ju palica turska svak čas tira.
Ako mu sadidi Muravu uživaše,
  Drinu mu pradidi silom opušćaše,
Ako Železnica dida mu ne branì,
  Krka primoršćica otca mn zlo hranì,
A njega ako kada, ke sriće svitaše,
  Žalosti ikada družit ne pristaše.
Ovo isto penje tugovanja tvoga
  Ko za utišenje složì puka svoga,
Složì domovine daleč putujući,
  Srid nelagodšćine duge tugujući,
Ka četrdesicom ognjice ga žeže,
  Potle namraznicom sva mu uda veže.
Šesta misečina jur se prominjuje,
  Njega mlohavšćina li ne zapušćuje,

Tako da k slabosti razuma nezrila
    Tilesne žalosti tuga je prispila.
Razumno pivanje razuman um prosi,
    A mlohavo znanje ner mlohavstvo nosi.
Tako pojnika tvoega jest penje,
    Da je već bolnika milo zabavljenje,
Dostojno služenje ner je tve vridnosti,
    Ali proslavjenje nebeske milosti.
Da ti ka ludosti naše ne zamiraš,
    U nelagodosti vridnost ne probiraš,
Želju ćeš gledati, ne dilo pojnika,
    Slabost milovati grišna nemoćnika.
Od kmeta uboga ni kude čekati
    Dohodka vridnoga, nemoguć ga dati.
A dojti će vrime kad pojnici vridni
    Budu slavit ime tvoje, mnome stidni.
Li dotole moje mlohav glas beside
    Daj da družbe tvoje, milim okom vide.
Što bi utišenje u dugoj nemoći,
    Budi pribavljenje nebeske pomoći,
Budi izbavljenje vikovite noći,
    Narodu poštenje i vriduo učenje.

